

Český prapor mírové mise UNCRO a chorvatská operace OLUJA

Jindřich Marek

Jsme tady proto, aby se svět, když už není rájem, nestal peklem!

Nápis na stanovišti francouzských příslušníků sil OSN v Parčići v Sektoru JIH mise UNPROFOR v roce 1992

Nasazení českých vojáků v rámci mírových sil OSN na území bývalé Jugoslávie v letech 1992–1995 si podstatná část české veřejnosti, včetně publicistů, politologů a dokonce i historiků, zvykla rámovat do známé zkratky peacekeepingové mise UNPROFOR (United Nations Protection Forces). Vzhledem k tomu, že většina českých vojáků působila v tzv. Sektoru JIH¹ na chorvatském území v oblasti zvané Krajina, je třeba respektovat fakt, že v závěru krvavé balkánské války nahradila misi UNPROFOR 31. března 1995 na chorvatském území na základě rezoluce 981 Rady bezpečnosti OSN v podstatě jen formálně nová „mise pro navrácení důvěry“ **UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation)**². Podle svého mandátu měla sledovat jako dosud plnění dohody o příměří z 29. března 1994,³ usnadnění provádění hospodářské dohody z 2. prosince 1994, pomoc v naplňování všech dosavadních příslušných usnesení Rady bezpečnosti OSN, řízení monitorování pohybu vojenského personálu, zásob a zbraní na hraničních přechodech přes mezinárodní hranice mezi Chorvatskem a Bosnou a Hercegovinou a Chorvatskem a Svazovou republikou Jugoslávií (Srbsko a Černá Hora), usnadnění dodávek mezinárodní humanitární pomoci do Bosny a Hercegoviny přes území Chorvatska a kontrolu demilitarizace poloostrova Prevlaka.

Pro české vojáky se touto změnou názvu „firmy“ prakticky nic zásadního neměnilo a jejich hlavním úkolem nadále zůstávalo – podobně jako u klasických peacekeepingových operací na Kypru, v Libanonu či na Golanových výšinách – oddělovat od sebe nepřátelené Chorvaty a Srby. Český prapor mírových sil OSN nadále střežil na území tzv. Republiky Srbská Krajina (RSK) prostor o rozloze 1918 km² a hranici oddělující znesvářené strany v délce kolem 90 km.⁴

Název „Krajina“ však v srbštině neodpovídá českému významu tohoto slova, nýbrž znamená „pohraničí“. Území bývalé „srbské Krajiny“ se táhne podél

chorvatsko-bosenských hranic, kde se za dob habsbursko-tureckých válek od 16. století usídlovali Srbové, kteří uprchli před útlakem Osmanské říše. Zde potom vykonávali, obdobně jako kdysi čeští Chodové, vojenskou a pohraniční službu, za což časem od habsburských panovníků získali nemalá privilegia v podobě politické a náboženské autonomie, půdy a daňových úlev. Jejich území se již od roku 1579 říkalo Vojna Krajina (Vojenská hranice) a jeho srbským obyvatelům Krajišnici (Hraničáři).⁵ V letech 2. světové války se však pravoslavní krajínští Srbové stali terčem nekonečné řady zvrstev katolických ustašovců – chorvatských fašistů, k nimž se po roce 1990 s málo skrývaným obdivem hlásili i chorvatští nacionalisté v čele s tehdejším prezidentem Franjo Tudjmanem.

I to byl důvod, proč Srbové z Krajiny po vyhlášení chorvatské nezávislosti ostře odmítli změnu svého postavení z konstitutivního národa v národnostní menšinu. V balkánských podmínkách však termín „ostré odmítnutí“ bohužel zpravidla znamená krvavý konflikt, při kterém se dopouštějí brutálních zločinů prakticky se zcela stejnou intenzitou obě strany konfliktu...

Tento problém proto pomáhali hasit v rámci mírových sil OSN od března 1992 i čeští vojáci, kteří však, stejně jako jejich další zahraniční kolegové v modrých baretech jednotek OSN, byli zcela logicky závislí na tom, jak tento konflikt nakonec vyřeší zákulisní jednání dlouho bezradných politiků. V tomto případě se nakonec vše řešilo mimo původně stanovený rámec organizací typu OSN, EU či OBSE, když se v červenci 1995 v Londýně setkal americký ministr zahraničí Warren Christopher spolu se svým německým kolegou Klausem Kinkelem s chorvatským diplomatem Miomirem Zuzulem. Během tohoto setkání dal Christopher souhlas s vojenskou akcí proti Srbům v Bosně a v Krajíně. O dva dny později potvrdil chorvatský invazní plán také americký velvyslanec v Chorvatsku Peter Galbraith. Významný chorvatský demokratický politik Stipe Mesić to později komentoval tak, že „Tudjman dostal Krajinu odměnou za to, že přijal pod tlakem Washingtonu federaci mezi Muslimy a Chorvaty v Bosně“.⁶

Výsledkem těchto zákulisních her se nakonec stala Chorvaty pečlivě připravená operace OLUJA (Bouře),

1 Blíže viz Jindřich MAREK, *Čeští vojáci a jejich zahraniční partneři v Sektoru JIH mírové mise UNPROFOR 1992–1995*. HaV 2012, č. 1, s. 67–84.

2 V lednu 1995 prohlásil chorvatský prezident Franjo Tudjman, že jeho země neprodlouží mandát jednotkám UNPROFOR, který měl vypršet 31. března. Toto rozhodnutí, které bylo jasně chápáno jako předzvěst vojenského řešení chorvatsko-srbského sporu, vyvolalo nesouhlas mezinárodního společenství a vedlo k tomu, že mandát jednotek OSN byl prodloužen s určitými modifikacemi a s pozměněným názvem UNCRO.

3 Dne 29. března 1994 došlo v Záhřebu mezi zástupci chorvatské vlády a krajinskými Srby k podpisu dohody o příměří, jejímž cílem bylo dosáhnout trvalého zastavení nepřátelských akcí. Tato dohoda byla první částí tříetapového plánu, jehož úkolem bylo přispět k normalizaci vztahů mezi Chorvaty a krajinskými Srby. Druhá etapa uzavírající dohodu o normalizaci hospodářských vztahů byla podepsaná 2. 12. 1994. Výsledkem bylo obnovení dodávek vody a elektřiny v oblastech blízko linie dotyku, uvedení ropovodu Adria do provozu a opětné otevření dálnice Záhřeb – Bělehrad. Ve třetí etapě měl být definován budoucí statut Krajiny. Krajínští Srbové však vehementně odmítali svůj návrat pod chorvatskou správu, což vedlo Záhřeb k intenzivní skryté přípravě vyřešení celého problému vojenskou cestou.

4 Jaroslav ROUŠAR – Zbyšek SVOBODA, *Legionářská tradice*. ČsOL Praha 1994, s. 41.

5 František HONZÁK – Marek PEČENKA – Jitka VLČKOVÁ, *Evropa v proměnách staletí*. Libri Praha 1995, s. 239 a 540.

6 Zpráva agentury Reuters ze 4. 10. 1995.

FOTO: archiv autora

Romantický kraj Plitvických jezer byl kulisou neromantické války, ve které umírali i čeští vojáci...

kteřá se s tichou podporou USA a Německa⁷ (respektive administrativy prezidenta Billa Clintona a vlády Helmuta Kohla) uskutečnila ve dnech 4.–7. srpna 1995. Účastnilo se jí přes 150 000 dobře vyzbrojených a vycvičených chorvatských vojáků, proti kterým tehdy stálo jen asi 30 000 mužů z jednotek „Srpska vojska Krajine“ (SVK).

Tím se však dostal „modrý nárazník“ v podobě asi 16 000 vojáků mírových sil OSN, vzhledem k svému mandátu, počtu a lehké výzbroji, do zoufalé situace pouhého svědka mocenského řešení problému. Službu českého praporu v síle 984 osob v Sektoru JIH tehdy navíc komplikoval fakt, že jeho část v počtu 330 mužů se v kritický okamžik vracela z dovolené ve vlasti, nebo na ni naopak směřovala.⁸

Právě tito vojáci byli prvními svědky chystané chorvatské ofenzivy: „Vraceli jsme se tehdy z dovolené doma – asi tři autobusy. Byl mezi námi například i dnešní generál Aleš Opata. Když jsme se blížili ke Krajíně, viděli jsme, že je zle. Byli jsme svědky soustředování chorvatských bojových jednotek. Vozily tanky na podvalnicích a viděli jsme i naše Tetry, jak za sebou táhly houfnice. Zkoušeli jsme to, dostat se k našim, přes několik přechodů, ale Chorvatí nás už nepustili a museli jsme se vrátit až do Záhřebu.“⁹

Operaci zahájily chorvatské síly v pátek 4. srpna 1995 v 05.00 hod. jen několik hodin poté, co se chorvatští a srbští vyjednávači nedokázali dohodnout na jednáních v Ženevě na uklidnění situace. První den chorvatské jednotky pronikly na území RSK do hloubky 5–15 kilometrů.

Dne 5. srpna 1995 krátce po poledni dobyla chorvatská armáda po dvoudenní masivní dělostřelbě hlavní město RSK Knin. Na znamení úspěchu byla na místní středověké pevnosti nad městem vyvěšena veliká chorvatská vlajka.

Další den, 6. srpna 1995, se u Šturliće spojila chorvatská armáda s 5. sborem armády Bosny a Hercegoviny, čímž došlo k přerušení spojení strategického srbského území Knin – Bihač. Během dne padla další města jako druhé největší město v Krajíně Petrinja, či Slunj, Kostajnica a Obrovac. O den později, 7. srpna 1995, ztratili Srbové kontrolu nad zbývajícími městy a již v šest hodin odpoledne prohlásil chorvatský ministr obrany Gojko Šušak operaci OLUJA z vojenského hlediska za ukončenou. Další fáze měla mít již jen „policejní charakter“.¹⁰

Operace BLJESAK jako lakmusový papírek

Naplánovat dobytí Krajiny dostal za úkol náčelník chorvatského generálního štábu a bývalý Titův partyzán šestasedmdesátiletý generál Janko Bobetko.¹¹ Starý generál dobromyslného vzhledu, připomínající leckomu ladovský portrét dobrého vojáka Švejka, byl tehdy jedním z nejpobulárnějších mužů v Chorvatsku s mediální nálepkou „člověka, kterého by si každý Chorvat přál mít za dědečka“. Bobetko byl roku 1995 autorem plánů dvou rozhodujících chorvatských operací – BLJESAK (Blesk) a OLUJA, avšak krátce před začátkem operace OLUJA byl 15. července 1995 penzionován. Důvod byl skrytý, ale jasný. Autoritářský prezident Tudjman si nepřál, aby popularita starého generála ještě více vzrostla.

Cílem první realizované operace BLJESAK, která byla zahájena 1. května 1995, bylo dobytí srbské enklávy v západní Slavonii, což se podařilo během tří dní. Aby chorvatská strana v podstatě zamlžila svoje dlouhodobé operační cíle, vyvolala ve stejnou dobu incidenty s krajinými Srby i na řadě dalších míst. Již 1. května 1995 se tak opět rozhořel konflikt mezi Chorvaty a Srby rovněž

⁷ Negativní role tehdejších politiků Spolkové republiky Německo na rozpoutání krvavé jugoslávské války stále ještě čeká na hlubší rozbor historiků. V případě našeho tématu stojí za pozornost alespoň fakt, že výzbroj a výstroj chorvatských jednotek byla v letech 1992–1995 německou stranou po sjednocení Německa významným způsobem doplněna ze skladů bývalé armády Německé demokratické republiky.

⁸ Osobní archiv autora, záznam z tiskové konference ministra obrany ČR Viléma Holáně z 6. 8. 1995.

⁹ Rozhovor autora s pplk. v zál. ing. Janem Kolářem z 2. 3. 2012.

¹⁰ Zprávy agentury Reuters z 5.–8. 8. 1995.

¹¹ Janko Bobetko (1919–2003) – původně student veterinární fakulty Záhřebské univerzity, jeho rodinu za války vyvraždili chorvatští ustašovci, partyzán, v bojích těžce zraněn, invalida, poválečný důstojník jugoslávské armády, v 70. letech Titem propuštěn z armády a degradován za své nacionalistické postoje. V lednu 1993 velel akcím na osvobození území kolem válkou zničeného Maslenického mostu blízko Zadaru, čímž ukončil dopravní izolaci Dalmácie. Zvláště pro zločiny chorvatských jednotek v tzv. Medacké kapse v září 1993 byl v roce 2002 obviněn Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii z válečných zločinů. K soudu se však odmítl dostavit a vše nakonec ukončilo jeho úmrtí.

FOTO: VHU

Existenci Republiky Srbská Krajina v srpnu 1995 nekompromisně ukončila chorvatská ofenzíva, při které jen na město Knin, kde byli i čeští vojáci, dopadlo během 27 hodin na 2000 dělostřeleckých granátů.

v tzv. prostoru odpovědnosti českého praporu (AOR – Area of Responsibility). Zajímavým způsobem jej nařízenými formulacemi OSN zachycuje jedno z českých hlášení: „Dne 1. 5. 1995 začaly v celé zóně separace vojenské operace stranou A a B. Vojáci strany A se snažili obsadit strategicky výhodné pozice a to především v prostorech, kde jsou jednotlivá OP UN [pozorovací stanoviště OSN – pozn. aut.] českého praporu. Toto se podařilo vojákům strany A u Tanga 19¹² Gluntuša a T-36 Konjska Glava dne 1. 5. 1995. Příslušníci UN T-36 Konjska Glava byli vojáky strany A odzbrojeni a odvezeni do Brinje. Po návratu dne 2. 5. 1995 na stanoviště zjistili, že se na stanovišti

nachází 30 vojáků strany A a v okolí 60 vojáků strany A. Při kontrole věcí bylo zjištěno poškození a zcizení materiálu UN. Dne 1. 5. 1995 bylo také vojáky strany A obsazeno stanoviště T-19 Gluntuša. Zde také došlo ke škodám na materiálu.

V prostoru T-23 Repetitor a T-22 Trla dne 1. 5. 1995 se objevilo velké množství vojáků strany A a v blízkosti těchto stanovišť začali budovat ženíjní opevnění – bunkry. Na tyto jejich vybudovaná postavení byla poté vedena minometná palba vojáky strany B. Při této palbě dopadlo i několik minometných granátů do stanoviště Tanga 23 Repetitor. Tímto došlo i ke značnému poškození majetku UN. Vojáci strany A, kteří se této akce na jednotlivých OP účastnili, byli příslušníky tzv. VĹČÍ HLAVY.¹³

K výše uvedenému citaci dodejme, že alibistická „politika korektnosti“ ze strany OSN nám tak cudně tají, že vojáci strany A byli Chorvaté a vojáci strany B Srbové. Pokud se českým vojákům nic nestalo při těchto incidentech, pověstný anděl strážný nad nimi bděl i 9. května 1995, kdy obě znesvářené strany v úseku mezi sebou opět uzavřely další z dlouhé řady příměří a zastavení palby. Tehdy ve 12.55 vyjel ze základny 02 Dabar na T-36 Konjska Glava velitel 2. roty kapitán Jan Pešek spolu s nadporučíkem Bajerem, nadpraporčíkem Salajem, rotmistrem Bartošem a desátníkem Durasem, aby na T-36 zkontrolovali situaci a dovezli jeho posádce potraviny a další potřebný materiál. Cestou na velitelství srbských jednotek v Bobiči vzali sebou dva srbské vojáky, kteří jim potvrdili, že příměří a zastavení palby platí v době od 13.00 do 14.00 hod. Po odjezdu z Bobiče u první křižovatky vysadili postupně oba srbské vojáky, kteří měli za úkol kontrolovat příměří. V té době se spojil kapitán Pešek s tangem, odkud mu sdělili,

že probíhá střídání chorvatských vojáků. Asi po deseti minutách dostal Pešek zprávu, že má vyjet nad první louku u tanga, kam čeští vojáci dosud jezdili často. Zde všichni vystoupili a po chvíli uslyšeli ze vzdálenosti asi 150 metrů na srbské straně dva výstřely. Chvilku byl klid, když se zhruba pět minut před druhou hodinou odpolední ozval třetí výstřel, po kterém se nadpraporčík Robert Salaj chytil se slovy „Dostal jsem to!“ za pravou paži...¹⁴ Toto zranění, i vzhledem k rychlému ošetření postřeleného, však naštěstí nebylo vážné.

Druhého dne bylo na pozorovatelských stanovištích u města Gospiče blokováno 22 českých vojáků, v pozici

12 Tango = obvyklé označení pro stálá kontrolní a pozorovací stanoviště sil OSN ve volném terénu na linii kontroly příměří mezi znesvářenými stranami, která jsou ve spojení s číselným zařazením stanoviště také uváděna ve zkratkách typu T 26 či T-35.

13 VÚA-SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC01803.

14 VÚA-SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC01762.

podobné postavení rukojmí, a ještě 12. května 1995 bylo v noci zasaženo jedno z českých stanovišť minomety. Naštěstí při tom nikdo nebyl zraněn.¹⁵ Tyto akce měly roli jakéhosi „lakmusového papírku“ s cílem ověřit si reakce OSN i postavení srbských jednotek v dané oblasti. Na to navázala ještě 25. července 1995 další akce, když dvě chorvatské gardové brigády spolu s jedním domobraneckým plukem vstoupily do jihovýchodní Bosny a obsadili zde Bosansko Grahovo. Smyslem této operace, která dostala označení „Léto 95“, bylo obklíčit srbskou Krajinu a připravit tak především prostor pro útok na její hlavní město Knin.¹⁶ V Sektoru JIH tak opět začalo sílit dusno a napětí s hlavní otázkou, kdy a kde přesně opět chorvatská strana udeří...

Kanadské varování

V předvečer finální chorvatské ofenzivy – 3. srpna 1995 ve 23.00 hod, tedy šest hodin před útokem, varovalo kanadské velvyslanectví v Záhřebu – na základě důvěrných zpravodajských informací NATO velitele Sektoru JIH kanadského generála Alaina Foranda, aby připravil kanadský prapor v sektoru na to, že chorvatský útok proti Krajině nastane v nejbližších hodinách.¹⁷

Forand se tak dostal do velice choulostivé situace, protože sice velel jednotkám OSN, ale zároveň byl příslušníkem NATO a nesměl sdílet zpravodajské informace z aliančních zdrojů s příslušníky armád, kteří nebyli členy NATO.¹⁸ To se tehdy týkalo i jeho českého zástupce plukovníka Karla Blahny. Forand tento problém nakonec vyřešil po svém.

„Na Balkáně jsem byl dvakrát, poprvé jsem v roce 1992 velel našemu praporu. V té druhé misi v roce 1995 jsem byl jako zástupce velitele Sektoru JIH, kde jsme čas od času dostávali cenné informace a varování od našeho kanadského velitele. To byly ovšem informace sdílené od NATO, a tak to nešlo přímou cestou. Prostě na stole zůstaly rozevřené zprávy, mapy či letecké snímky a vy jste zůstal na chvíli v kanceláři sám, protože váš velitel náhle musel na chvíli odejít...“

Touto cestou mne Kanadčané informovali v relativním předstihu, že v 05.00 začne chorvatský

FOTO: archiv autora

Make Love not War! Milujte se a neválejte! Balkánská výzva či výsměch snahám mezinárodního společenství k míru? Dlouhé měsíce nám území bývalé Jugoslávie především drsně připomínalo zvěrstva 2. světové války.

útok. Bydleli jsme ve městě, a tak jsme se na noc urychleně stáhli do kasáren. Zažili bychom v Kninu těžkou dělostřelbu a patrně mnozí z nás by to možná nepřežili...“¹⁹

Včasné varování z kanadské ambasády dovolilo generálovi Forandovi nejen vyslat včas styčného důstojníka k chorvatskému velitelství v Zadaru, ale také zvýšit stupeň pohotovosti svých podřízených jednotek. Z velitelství mise UNCRO v Záhřebu, které tehdy velel jordánský generál Eid Kamal Al-Rodan, došlo varování před chorvatským útokem v 03.20 hod. 4. srpna 1995

¹⁵ Archiv ČTK, agenturní zprávy z 10. a 13. 5. 1995.

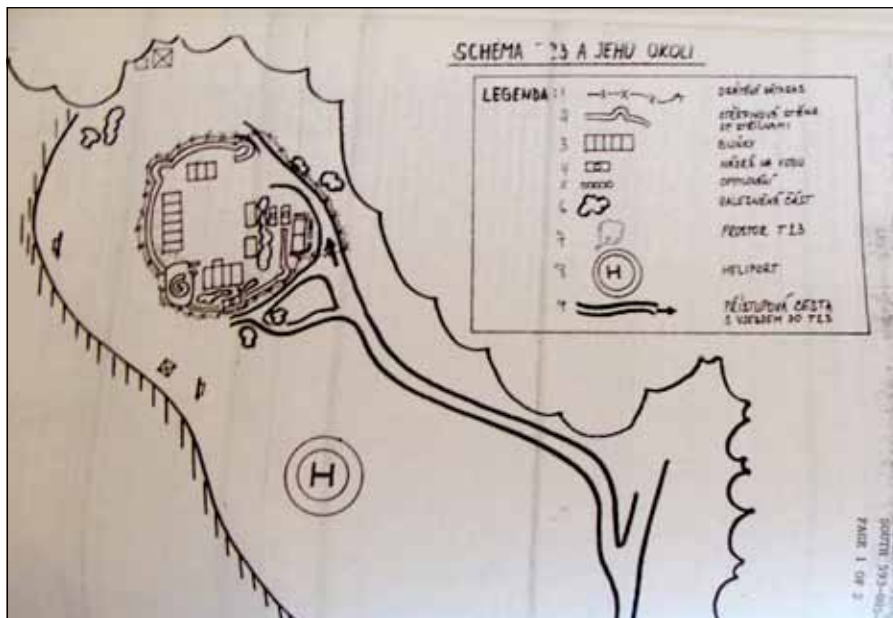
¹⁶ Nigel THOMAS – Krunoslav MIKULAN, *Válka v Jugoslávii (Slovinsko a Chorvatsko 1991–1995)*, Grada Publishing, Praha 2009, s. 54.

¹⁷ Roy THOMAS, *A Return to Heroic Leadership: Major-General A. R. Forand's Command in UNCRO's Sector South During Operation Storm*, Canadian Defence Academy Kingston 2007, s. 208.

¹⁸ I po skončení studené války zůstala otázka zpravodajského zajištění misí OSN choulostivou záležitostí, ve které hrály a hrají svou pozitivní i negativní roli i různé stávající neformální či smluvní alianční vazby jednotlivých účastníků misí. První velitel mise UNPROFOR indický generálplukovník Satish Nambiar nemohl využít jako příslušník nečlenského státu zpravodajské poznatky ze zdrojů NATO... Ve společných skandinávských jednotkách OSN, kde byli členy NATO Norové a Dánové, nikoliv však Švédové a Finové, se tento problém řešil obdobným způsobem jako v Kninu.

¹⁹ Rozhovor autora s brig.gen.v.v. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.

Stanoviště českých vojáků T-23 Repetitor, kde při výměně služby mezi vchodem do krytu a pozorovatelnou (snímek vlevo dole) 5. srpna 1995 došlo k smrtelnému zranění dvou českých vojáků.

Foto: VHU

– tedy hodinu a čtyřicet minut před zahájením operace OLUJA.²⁰

V sektoru JIH, kde tehdy vedle českého praporu oddělovaly od sebe znesvářené strany prapory z Kanady, Jordánska a Keni, působilo zhruba 5000 mužů, kteří proti obrovské chorvatské přesile nemohli logicky udělat nic účinného z hlediska vojenského ani v případě mnohonásobně vyšších počtů a těžké výzbroje, protože byli zcela jasně vázáni mandátem Rady bezpečnosti OSN, který byl plně v intencích Kapitoly VI Charty OSN (Pokojné řešení sporů – vyjednávání OSN a zprostředkování).

Přestože funkční rámec ani pravidla pro vysílání mírových misí OSN nebyly nikdy oficiálně na půdě OSN kodifikovány, již během prvních misí v letech 1948–1964 byly na základě vznikající praxe stanoveny určité nepsané zásady pro vysílání a fungování misí OSN, které obecně platí víceméně až do současnosti. Přestože základ tradičního peacekeepingu stojí na třech pilířích (souhlas stran

konfliktu, nestrannost peacekeeperů a jejich minimální užití síly), lze jej šířeji shrnout do sedmi základních bodů:

1. Mírové operace OSN fungují pod velením a kontrolou generálního tajemníka OSN,
2. reprezentují spíše morální autoritu než sílu zbraní,
3. reflektují univerzalitu Organizace spojených národů ve svém složení,
4. jsou vysílány se souhlasem stran zainteresovaných v konfliktu,
5. proto jsou neutrální a fungují bez předsudků vůči právům a aspiracím jakékoli strany konfliktu,
6. riskují co nejméně a snaží se o minimální ztráty,
7. nepoužívají ani nehrozí použitím síly kromě případů nutné sebeobrany.

Dlužno říci, že i termín „nutná sebeobrana“ nebyl také nikdy specifikován. Zatímco kdesi v Africe má

²⁰ Roy THOMAS, *A Return to Heroic Leadership*, s. 209.

občas malá jednotka vojáků OSN možnost ubránit se útoku skupiny rebelů, zde zůstávalo otázkou, jak se má bránit napadení izolované stanoviště OSN v počtu 15–20 mužů třeba desetinásobné přesile bez jakékoli možné naděje na příchod posil. K bojovým akcím podle kapitoly VII Charty OSN se jednotky OSN totiž nasazují výjimečně pouze v případě, že jejich mandát zformuluje Rada bezpečnosti OSN podle zmíněné kapitoly, která umožňuje vynucení míru i násilnými prostředky. Takové operace byly poprvé uskutečněny v Kongu (1960–1964) a v menší míře potom v Somálsku (1993), Sierra Leone (2000) či v dílčích případech v další misi v Kongu, která stále probíhá od roku 1999.

Ve většině misí působí síly OSN vždy jako pouhý intermediátor mezi jednotlivými státy. Pro úspěch misí bylo primární udržet si nestrannost, což vyžadovalo nezasaňovat příliš do politických rozhodnutí jednotlivých aktérů daného konfliktu a také neintervenovat vojensky v zájmu jednotlivé strany. V srpnu 1995 to pro vojáky v modrých baretech znamenalo stát se doslova a do písmene „fackovacím panákem“ arény jménem mezinárodní politika.

Bouře v pásmu českého praporu

Vydejme se nyní do prostoru českého praporu, kde nám po letech může být celkem přehledným průvodcem „Zpráva o vyšetření škody na materiálu UN, COE, NOE a osobních věcech příslušníků UN CZECHBATT“, kterou vypracovala 10. září 1995 komise pod vedením majora Miroslava Luňáka.²¹

První den chorvatské ofenzivy se nevyhnul ani obci Bunić, kde bylo stanoviště 1. mechanizované roty SCZ–31 v bezprostřední blízkosti dopadu dělostřeleckých granátů. Odpoledne byl navíc úsek bombardován chorvatskými letadly, která značně poškodila civilní objekty v obci. Čeští vojáci byli nuceni hledat úkryt v bunkru, čehož využili srbsští ozbrojenci k překonání drátěných zátarasů a obsazení stanoviště. Vzhledem k tomu, že srbské jednotky utrpěly v Bunići značné ztráty a měly mnoho zraněných, požadovali Srbové pod hrozbou zastřelení na Čechy vydání UAZu a OT-64. Protože jim nebylo hned vyhověno, začali srbsští vojáci rozbíjet vnitřní vybavení SCZ. Nakonec jim byl vydán jen UAZ.

Když se čeští vojáci pokusili nahlásit tento incident radiostanicí na základnu 01 Klapavice veliteli roty, srbsští vojáci jim ve vysílání zabránili a radiostanici násilím odebrali.

Druhý den probíhal opět ve znamení bojů, které tentokrát představovala silná střelba z pěchotních zbraní nedaleko od stanoviště OSN, kde se nalézalo velitelství 18. brigády ARSK²². Čeští vojáci museli opět hledat útočiště v krytu, a když z něj po čase vyšli, aby provedli kontrolu, zjistili, že se v prostoru jejich stanoviště nachází po změnu větší počet chorvatských vojáků.

Ti pod neuvěřitelnou záminkou, že neměli informace o existenci stanoviště OSN v obci, „podezřivali“ modré barety z toho, že jsou to převlečení vojáci srbské armády. Proto české vojáky násilně odzbrojili a poté prověřovali jejich totožnost. Jejich zbraně zatím uzamkli do jedné z buněk s tím, že je později vrátí. Po navrácení klíče

od buňky však česká strana zjistila, že se odtud „ztratily“ pistole a nože Uton.²³

Podobná hlášení přišla i z dalších stanovišť. První den bojů bylo při útoku chorvatských jednotek zasaženo v devět hodin dopoledne OP (pozorovací stanoviště) na T-36 Konjska Glava granátem ráže 125 mm z chorvatského tanku T-72. Naštěstí naši vojáci opustili na rozkaz velitele roty stanoviště půl hodiny před útokem a stáhli se na hlavní pozorovací stanoviště.

Na T-33 Smolčić Uvala přišlo první den v ranních hodinách po cestě od T-34 Durel asi 150 chorvatských vojáků a vnikli do prostoru stanoviště v době, kdy byla jeho posádka v krytu. Na žádost o opuštění stanoviště OSN reagovali Chorvaté negativně. Čechy násilím ozbrojili a zavřeli do krytu, kde je hlídali pod nabitými zbraněmi. I přes kladený odpor nakonec všechny zajatce v poledne naložili na auta a odvezli je na svoji základnu do lesa v Rape, kde je zadržovali až do nočních hodin a poté je předali policii v Branje, kde je konečně převzal operační náčelník českého praporu a odvezl je na stanoviště T-10. Teprve 8. srpna se mohli vojáci vrátit na vyrabované tango, kde postrádali vedle množství erárního materiálu i mnoho svých osobních věcí...

V silné dělostřelecké palbě a v palbě z ručních zbraní se ve dnech 4.–5. srpna ocitlo i stanoviště T-19 Gluntuša. Vzhledem k silným bojům v blízkosti tanga se i zde musela jeho posádka ukrýt v bunkru. Chorvatské jednotky, které postupovaly po silnici v těsné blízkosti stanoviště na severovýchod, utrpěly druhý den bojů velké ztráty na technice i živé síle vzhledem k silné srbské minometné a dělostřelecké palbě. To vedlo Chorvaty ke snaze využít úkrytů a ochranných staveb na T-19. V této složité situaci čeští vojáci na základě rozkazu kanadského velitele sektoru generála Foranda stanoviště opustili. Jen s nejnutenějším materiálem odjeli transportérem OT-64 do města Gospič, odkud byli přemístěni na T-10 v Markovac. Po odminování cesty se na vyrabované T-19 vrátili až 12. srpna...

Základna 3. mechanizované roty Bjelo Polje se dostala do problémů při rychlém ústupu jednotek ARSK 6. srpna, kdy srbsští vojáci namířili raketometry a dva tanky na českou základnu a požadovali vydání dvou terénních vozidel UAZ, která nakonec i odvěkli...

Již 4. srpna v 05.30 hod. byla při zahájení chorvatského útoku z rozhodnutí zástupce velitele praporu urychleně stažena dvoučlenná hlídka z pozorovacího stanoviště – satelit na tangu T-31 Zorišnjak. Oba muži si mohli v dané situaci vzít s sebou jen nejnutenější věci. Vzápětí po nich obsadila pozorovací stanoviště chorvatská armáda. I zde mohli po návratu na stanoviště 9. srpna po odminování cesty Češi konstatovat „škody na materiálu“...

Ještě 7. srpna asi v 13.30 hod. bylo ostřelováno dělostřeleckými granáty i palbou z ručních zbraní stanoviště T-32 Budimka. Proto byla jeho posádka v krytu. Po skončení dělostřelby vnikla na tango skupina 40 chorvatských vojáků, kteří třem českým příslušníkům OSN odebrali radiostanici a dalekohledy. Zatímco Chorvaté odnášeli další materiál, zbývající čeští vojáci byli drženi v bunkru pod nabitými zbraněmi. Až v 15.30 „chorvatská návštěva“ na tangu skončila...

Stanoviště T-14 Pražinovac se dostalo pod palbu 4. srpna v 16.37 hod., protože asi 300 metrů východně od něj

21 VÚA–SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC01770–1776.

22 Zde byla místo srbské zkratky SVK používána zkratka česká ARSK (Armáda Republiky Srbská Krajina).

23 Útočný nůž vz. 75 (Uton) používaly v 80. letech čs. výsadkové a průzkumné jednotky. Tento oblíbený kvalitní nůž byl i ve výzbroji všech příslušníků českého praporu v misích UNPROFOR a UNCRO.

si zřídili palebné postavení minometu srbští bojovníci z ARSK. Při chorvatském ostřelování jejich stanoviště došlo k výbuchu dvou sudů s benzinem a následnému požáru malého dřevěného skladiště, které bylo vzdáleno asi 150 metrů od pozorovacího stanoviště T-14.

Základna 09 Podlapač sice na počátku bojů měla vyhlášen stupeň RED, kdy podle rozkazu zástupce velitele praporu museli vojáci do krytu, ale újmu zde zaznamenal jen stan s materiálem u vjezdu do základny, který sloužil jako provizorní sklad vzhledem k nedostatku jiných skladových prostor. Po přesunu chorvatských vojsk zde byly zjištěny „škody na materiálu“...

Základna 05 Korenica – Borje dostala 5. srpna dva zásahy minometnými granáty z prostoru nad osadou Vrelo. Výbuchy poškodily obytné chaty „Kata“ a „Yvka“, v nichž byl poškozen materiál a osobní věci vojáků.

Také na pozorovacím stanovišti nedaleko města Ljubovo u silnice z Korenice do obce Lički Osik probíhalo v kopcích umístěném T-23 Repetitor ráno 4. srpna ve znamení chorvatského ostřelování srbských pozic. Ty se opíraly o nedaleký vrch Čukovac. Právě charakter a strategický význam tohoto prostoru způsobil, že se zde bojovalo i další den a že se tu jedenáct přítomných českých vojáků 3. čety 1. roty, kteří tehdy měli službu,²⁴ ocitlo ve smrtelné pasti.

Smrt na Tango 23

První zpráva, že bylo zraněno pět českých vojáků, byla bohužel příliš optimistická, protože dva z nich – sedmatřicetiletý rotmistr Luděk Zeman a dvaadvacetiletý četař Petr Valeš (povýšení ministrem obrany záhy in memoriam na podporučíky) – svým zraněním podlehlí...

Příslušníci české části jednotky vojenské policie praporčík Vladislav Viták a nadrotmistr Roman Prokůpek o tom po prvním šetření události vydali následující zprávu: „Dne 4. 8. 1995 v ranních hodinách bylo zahájeno chorvatskou stranou ostřelování srbských pozic. Příslušníci pozorovacího stanoviště T-23 REPETITOR okamžitě zaujali kruhovou obranu. Když v průběhu dopoledních hodin začaly do blízkosti stanoviště padat minometné granáty, nařídil velitel čtyř npor. ALAN Jaromír, aby se všichni ukryli v úkrytu. Ve večerních hodinách palba ustala. V této době obdržel velitel čtyř rozkaz od zastupujícího velitele praporu pplk. Sedláka, aby všichni zůstali v krytu a současně bylo zabezpečeno pozorování a udrženo spojení. Dále dostal nařízeno, aby ani jedna z bojujících stran nebyla vpuštěna do prostoru stanoviště. Na základě tohoto rozkazu velitel čtyř vydal rozkaz, že všichni musí být v krytu. Současně vydal úkol ke střežení pozorovacího stanoviště. Stanoviště strážných určil u vchodu do krytu tak, aby v případě potřeby mohli co nejrychleji se dostat do krytu. Mezi 07.00 až 08.00 hodin dne 5. 8. 1995 začalo opět minometné ostřelování. Rány dopadaly do prostoru stanoviště. V této době došlo k zabití rtm. ZEMANA Luděka a čet. VALEŠE Petra. Dále byli zraněni rtm. ČELANSKÝ Roman, čet. SUDA Jiří a čet. HUBÁČEK Jiří.

Velitel čtyř npor. ALAN se domnívá, že k tragické události došlo v době, kdy probíhalo střídání stráží. V tuto

dobu začal minometný útok a chorvatští vojáci se snažili proniknout do prostoru T-23 a ukryt se v bunkru. Na to odešli z krytu na pomoc další tři výše uvedení příslušníci T-23, kteří se snažili zabránit vstupu Chorvatů na stanoviště a při tom došlo k jejich zranění.

V průběhu bojů se na stanoviště dostali chorvatští vojáci, mezi nimiž byl i jejich doktor. Tento okamžitě se věnoval raněným, ale rtm. ZEMANA a čet. VALEŠE se nepodařilo zachránit. V této době velitel čtyř npor. ALAN navázal spojení s velitelstvím praporu a požadoval lékařskou pomoc, která mu byla poslána. Lékaře však Srbové na stanoviště nepustili a ani Chorvaté nesouhlasili s tím, aby naši vojáci šli se zraněnými na srbskou stranu. Chorvatí umožnili celé osádce pozorovacího stanoviště přesunout se směrem k T-22 a odtud do svých postavení, kde zranění byli odvezeni chorvatským sanitním vozem do nemocnice v Gospiči. Zbývajícím příslušníkům T-23 bylo chorvatskou stranou umožněno přesunout se vlastním OT-64 do osady Gospič, kde byli předáni příslušníkům UNMO²⁵.

Minometný přepad byl pravděpodobně veden ze srbské strany vzhledem k tomu, že v blízkosti T-23 byli rozmístěni pouze chorvatští vojáci...²⁶

V závěru této první informační zprávy jsou vedle mrtvých a raněných uvedeny osobní údaje a adresy „svědků“ – čili zbytku osádky pozorovacího stanoviště. Vedle již zmiňovaného velitele 3. čety 1. roty nadporučíka Jaromíra Alana jsou zde uvedeni velitel družstva nadporučík Jaroslav FILAKOVSKÝ a desátníci Luděk ONDERKA, Jaroslav ŠEFCÍK, Jiří BEŇA a Milan MUČKA. Výpovědi některých z nich o tragické události na jejich stanovišti zachycuje příloha č. 1.

Zraněné po převozu do vlasti vyzpovídali pro změnu novináři jako v případě Jiřího Sudy: „Byli jsme všichni v bunkru. Je to kontejner zasypaný v zemi a obklopený pytlovým valem. Obě válčící strany se navzájem bombardovaly. Zeman byl v tu chvíli právě v onom valu a monitoroval situaci. Pak palba utichla a asi tři čtvrtě hodiny byl klid. Petr Valeš jej šel vystřídat. Už byl venku u Zemana, když dopadl granát. Oba to dostali z první ruky. Myslím, že ani lékař, kdyby byl na místě, by pro jejich záchranu mnoho udělat nemohl. Snad jedině okamžitý převoz vrtulníkem. Snad...“²⁷

K tomu dodal tehdy svou vzpomínku i Roman Čelanský: „Společně s dalšími dvěma kolegy jsem seděl bezprostředně u východu z bunkru. Slyšeli jsme rozhovor v chorvatštině, a tak jsme se rozhodli, že zjistíme, co se děje. Sotva jsme ale vyběhli ven, přilétl minometný granát, který zasáhl přímo náš bunkr. Byl to úplně první granát, který toho rána dopadl do prostoru stanoviště Tango 23. Ucítil jsem náraz do stehna. Nejdříve jsem si myslel, že mne praštil odražený kámen. Snažil jsem se dostat co nejrychleji zpátky do krytu. Výbuch ale přerušil přívod elektřiny, všude kolem byla tma. Až teprve, když kluci přinesli baterky, jsem zjistil, že mám ve stehně střepinu.“²⁸

Nebyla však jediná. Rotmistr Roman Čelanský byl zasažen pěti střepinami do levého stehna a levého bérce, četař Jiří Suda měl střepiny na pravém stehně a v bederní

24 Někteří další příslušníci čtyř byli tehdy na řádné dovolené.

25 UNMO (United Nations Military Observer) – neozbrojený vojenští pozorovatelé OSN s úkolem pouze monitorovat situaci ve stanoveném úseku na území jedné ze stran konfliktu.

26 VÚA–SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC01781–1782.

27 Václav PERGL, *Podruhé jsme se narodili*, Právo 19. 8. 1995.

28 Vladimír MAREK, *Smrtelná „Bouře“*, MILITARY revue 2011, č. 1, s. 17.

FOTO: KVH Litobratřice

Padlí z T-23 (zleva) Petr Valeš a Luděk Zeman byli ministrem obrany ČR Vilémem Holáněm povýšeni do hodnosti podporučíka in memoriam.

oblasti, zatímco četaře Jiřího Hubáčka zasáhly střepiny do levého stehna a levého předloktí. Když mu navíc sundali přilbu, pochopil, že se podruhé narodil, protože v ní měl v místě levé spánkové kosti díru velkou jako pěst...

Četař Petr Valeš měl těžké zranění ruky a břicha, rotmistr Luděk Zeman velice těžká zranění obou dolních končetin. Vzhledem k tomu, že oba nemohli jít okamžitě na operační stůl, šance na jejich záchranu se každou vteřinou rychle blížila nule...²⁹

Samotný ústup z hořícího a rozstříleného stanoviště OSN pouze v přilbách a v nejnужnějším oblečení byl uprostřed boje (zvláště pro raněné) doslova očistcem také pro množství min v okolí. Velitel sousedního stanoviště T-22 a zástupce velitele čety por. Milan Nechvátal, který se podílel na evakuaci svých kamarádů, o tom později vypověděl: „Z vyslačky jsme se dozvíдали, že přes ostatní úseky se již přehnal fronta a je na nich relativní klid. U nás to ale pořád bouchalo naplno.“

Všude kolem nás byla rozmístěna spousta min. Jednomu z řidičů se podařilo zprovoznit obrněný transportér, který vyrazil před námi. Postupovali jsme v jeho stopách v desetimetrových rozstupech. Uvědomovali jsme si, že každou chvíli může něco explodovat. Byl to nekonečný úsek...³⁰

Raněné české vojáky ošetřili konečně zhruba po pěti hodinách od ranního útoku na T-23 chorvatští lékaři, kteří jim však zatím odstranili jen největší střepiny. Potom je v pondělí 7. srpna čekala cesta do americké vojenské nemocnice v Záhřebu, kde je navštívil český velvyslanec v Chorvatsku Ondřej Havlín a také někteří kamarádi, kteří se vraceli z dovolené v České republice. Druhý den je čekal letecký převoz do Prahy (i s tělesnými ostatky jejich padlých kamarádů), kde v Ústřední vojenské nemocnici ve Střešovicích ve čtvrtek 10. srpna následoval další chirurgický zákrok lékařů. Již během dalších dní se všichni tři zranění rozhodli vrátit po vyléčení zpět do mise. Považovali to i za povinnost vůči památce padlých

kamarádů. Dvěma z nich – Romanu Čelanskému a Jiřímu Hubáčkovi – se to nakonec podařilo.³¹

Zprávy z Balkánu však byly v oněch dnech často rozporuplné. Mluvčí mise OSN v Záhřebu majorka Rita Lepageová totiž řekla, že při úmyslném chorvatském ostřelování pozorovacího stanoviště OSN bylo zraněno celkem pět vojáků, z nichž dva svým zraněním podlehli. Reportér deníku Washington Post její prohlášení potvrdil slovy, že na pozorovací stanoviště útočil chorvatský tank. Navíc sdělil, že právě Chorvaté zabránili evakuaci těžce zraněných českých vojáků. S tím však příliš nesouhlasil zástupce velitele Sektoru JIH plukovník Karel Blahna, který řekl, že palbu vedly obě strany, jak Srbové, tak i Chorvaté, a z toho důvodu je těžké určit viníka.³²

O dva dny později byl však v deníku Mf DNES uveřejněn článek zpravodajů Jaroslava Kmenty a Radka Palaty, v němž informovali o svědectví zraněných českých vojáků, kteří dávali vinu za zabití svých kolegů Srbům, protože podle nich zasáhl pozorovací stanoviště českých vojáků minometný granát ze srbských pozic.³³

Od té doby drtivá většina českého tisku zcela účelově stále přebírala a zdůrazňovala toto sdělení, přičemž zapomněla na holý fakt, že nejsérióznější sdělení k tomuto případu by mělo znít, že čeští vojáci zemřeli v „důsledku chorvatské ofenzivy“.

Smutek a hořkost (nejen) v Borje

Srpnové události vzaly českým vojákům mnoho sebevědomí, protože si naplno uvědomili složitost svého postavení v rámci mírové operace OSN. Smutek a hořkost ovládly nejen bývalý chatový rekreační komplex Borje u Korenice, kde bylo velitelství českého praporu, ale i jeho velitele pplk. ing. Ludovíta Ciroka, jehož operace OLUJA zaskočila na dovolené v České republice...

„Ciroka mi bylo líto. Byl to výborný velitel praporu, který zde odvedl obrovský kus dobré práce. Dávno však

29 VÚA-SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC01793-1797.

30 V. MAREK, *Smrtelná „Bouře“*, s. 18.

31 Rozhovor autora s Romanem Čelanským z 9. 3. 2012.

32 Archiv ČTK, agenturní zpráva ze 7. 8. 1995.

33 Jaroslav KMENTA – Radek PALATA, *Svědci výbuchu prohlásili, že zabijel srbský granát*. Mladá fronta DNES, 9. 8. 1995, s. 1.

už měl jít na řádnou dovolenou, ale stále to odkládal. To však nešlo dělat do nekonečna. Upozornil jsem na to jednou velitele sektoru generála Foranda, a ten mu nekompromisně nařídil nástup dovolené.

Círok odjel a zastupoval jej podplukovník Josef Sedlák, což byl rovněž hodnotný důstojník, který zde vše zvládl, ale v Praze se po smrti našich vojáků během chorvatské ofenzivy našlo na významných místech dost chytráků, kteří si říkali, kde ten Círok byl v rozhodující okamžik? Na dovolené?!³⁴

Do špatné nálady se k praporu vraceli i jeho další příslušníci: „Když jsme my navrátilci z dovolených byli konečně puštěni Chorvaty k našemu praporu, vládla na velitelství v Borje, a prakticky všude, špatná nálada. Jeden můj kamarád mi ukazoval střepinu, která při ofenzivě proletěla místností, kde bydlel. Měl velké štěstí, protože krátce předtím ten prostor opustil...

Tehdy již původní činnost našeho praporu ztratila smysl, a tak se začalo de facto s jeho likvidací. Svážel se materiál z jednotlivých stanovišť, obytné buňky, „defense valy“³⁵. Likvidovala se postupně celá pozorovací stanoviště, protože již nebylo co pozorovat. Jiná parta svážela z lesů opuštěné obrněné transportéry, které tam zanechali kešší řidiči. To byla vůbec zvláštní kapitola. Stále bylo co dělat až do našeho odjezdu domů...³⁶

I po skončení bojů v Krajině přetrvávala pro příslušníky sil OSN různá rizika. Dne 13. srpna 1995 v 05.15 hod. došlo například u pozorovacího stanoviště T-19 Gluntuša k vážnému zranění desátníka Mariana Dzurendy zemní minou. Střepinová zranění krku a hrudníku způsobilo pár nešťastných kroků mimo k pohybu vymezený prostor. Je zřejmé, že někteří vojáci v apatii nad krachem mise začali někdy opět zapomínat na všudypřítomné miny.³⁷

Kninské peklo

Během operace OLUJA zažili dramatické okamžiky i čeští vojáci mimo prostor působení českého praporu. Především jde o Knin, kde v té době působilo 26 českých vojáků (1 štábní důstojník, 12 příslušníků

FOTO: archiv autora

Chorvatskou operaci naplánoval generál Janko Bobetko, jejím hlavním realizátorem byl však bývalý příslušník Cizinecké legie s kriminální minulostí Ante Gotovina, odsouzený později v Haagu na 24 let vězení.

chirurgického týmu, 7 vojenských policistů a 6 členů hospodářského družstva), kteří zde zažili válku se všemi jejími temnými obrazy.³⁸

Když v srpnu 1995 zahájili Chorvaté ofenzivu proti srbské Krajině, bylo v jejím hlavním městě Knin pouze několik srbských vojáků a v blízkosti jen jedna protiletadlová baterie. Přesto i zde zahájila operaci OLUJA 4. srpna 1995 v 05.00 hodin intenzivní chorvatská dělostřelecká palba. Plukovník Andrew Leslie, jenž strávil většinu své dlouhé vojenské kariéry u dělostřelectva, popsal první

34 Rozhovor autora s brig. gen. v.v. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.

35 Na počátku mise OSN byl základním opevnovacím prostředkem stanovišť OSN pytel s pískem, později se staly významnou posilou i „Hesco bastions“ britského vynálezce a podnikatele Jamese Heseldena – valy s drátěnou obvodovou konstrukcí, naplněnou pískem či kamením, které i dnes používá Armáda ČR k obraně svých základů v Afghánistánu.

36 Rozhovor autora s pplk. v zál. ing. Janem Kolářem z 2. 3. 2012.

37 VÚA-SA MO, f. SZV GŠ, DSC01769.

38 VÚA-SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC01809.

V sobotu 5. srpna 1995 vstoupili do Kninu chorvatští vojáci, na snímku dole vyčerpaný a pobouřený náčelník štábu Sektoru JIH mírových sil OSN kanadský plk. Andrew Leslie.

útok jako „synchronizovaný a kontinuální“ se zaměřením na celé město! Palba trvala až do setmění. Druhý den ráno byla obnovena ve stejné intenzitě a trvala až do vstupu chorvatských sil do města, k němuž došlo zhruba v 11 hodin dopoledne 5. srpna 1995. Během 27 hodin dopadlo do prostoru Knina přes 2000 dělostřeleckých granátů. Jeden z nich dopadl 300 metrů od stanoviště generála Foranda a zabil sedm srbských civilistů a tři další vážně zranil.³⁹

Již v odpoledních hodinách 4. srpna zaslal kanadský velitel Sektoru JIH generál Alain Forand, který večer vzal pod svou ochranu prvních 250 srbských uprchlíků, protestní dopis generálovi Antemu Gotovinovi, jenž v této oblasti velel chorvatským silám, s tím, že palba v Kninu je vedena na nevinné civilisty a objekty OSN.

Dopoledne 5. srpna odjel plukovník Leslie z velitelství OSN s šesti obrněnými transportéry na žádost lékařů v srbské civilní nemocnici, aby odtud evakuoval přibližně třicet pacientů, z nichž mnozí byli v kritickém stavu. V samotné nemocnici viděl na chodbách i v improvizované márnici desítky mrtvých civilistů.

Záhy po návratu Leslieho skupiny z nemocnice dorazily k základně OSN na jižním okraji města chorvatské tanky, zablokovaly její vchod a zabránili příslušníkům sil OSN v cestě do města, aby neměli možnost zjistit, co se tam děje. Tato blokáda trvala prakticky až do 9. srpna. Tehdy Leslie odejel do Záhřebu na hlavní velitelství mise UNCRO, kde sepsal o událostech v Kninu zprávu, ve které popsal ostřelování města jako „bezohledné a záměrné“.⁴⁰

To potvrzují de facto i vzpomínky brig.gen. v.v. Karla Blahny, který tehdy v Kninu, jak již víme, působil v hodnosti plukovníka ve funkci zástupce velitele Sektoru JIH: „Ten začátek ostřelování Kninu byl opravdu mohutný. Vojenskou mluvou by se dalo říci, že šlo o hromadnou přehradnou palbu v poměrně širokém prostoru. Nikdy jsem předtím nic takového neviděl a doufám, že už nevidím. Země se zachvěla, skoro jako kdyby nedaleko od vás vyletěla do povětří muniční továrna...“

Problém pro nás byl i v tom, že celkem nedaleko od naší základny byla budova vlády Republiky Srbská Krajina, kterou by Chorvati určitě rádi zasáhli, ale na druhé straně nechtěli kvůli zahraničí zasáhnout základnu OSN. Když jsme potom s generálem Forandem později vyjednávali s velitelem Chorvatů Gotovinou, ptal se s neskrývaným posměškem, zda nějaká střela nedopadla na naši základnu?

Řekli jsme, že nedopadla. Usmál se opět, jako by chtěl říci: Vidíte, jak jsme dobří...

Jinak k osobě Leslieho – to byl voják každým coulem. Denně běhal dlouhé trati. Doma prý velel dělostřeleckému pluku, kterému předtím velel i jeho otec a dokonce i dědeček!

Základna OSN v Kninu byla v bývalých jugoslávských kasárnách, kde z českých vojáků působili například vojenští policisté a hlavní naši lékaři. Tam se shromáždili i četní srbsí uprchlíci, které jsme vzali pod ochranu. Byli jsme několik dní obklíčeni, a tak, než se podařilo zajistit pro ně humanitární pomoc, jsme je ze začátku i živili. Chorvati neustále doráželi a stále chtěli, že musí toho či onoho uprchlíka vyšetřit. Mávali nějakými spisy a tvrdili, že jde o odsouzené lidi za různé zločiny včetně genocidy.⁴¹

39 Roy THOMAS, *A Return to Heroic Leadership*, s. 211.

40 International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia in Haag (ICTY) – Andrew Leslie, výpověď svědka z 22. 4. 2008.

41 Rozhovor autora s brig. gen. v.v. Karlem Blahnou z 24. 2. 2012.

Významnou roli tehdy při pomoci srbským uprchlíkům sehráli i čeští vojenští zdravotníci z předsunutého chirurgického týmu, kteří v Kninu působili v rámci mise OSN od 17. března 1994 po náročném výběrovém řízení.

„Byli jsme první českou zdravotnickou jednotkou, která byla Českou republikou vyslána do mnohonárodnostní mise. Byli jsme také první země bývalého východního bloku, která dostala takovou důvěru, že mohla ošetřovat zraněné západních armád. Prvním vojákem, kterého jsem operoval, byl jordánský příslušník, který mimo vyznačenou trasu šlápl na minu.

Významná byla i operace belgického vojáka s průstřelky plic v blízkosti srdce. Podařilo se nám ho ošetřit tak, že se po dvanácti dnech do Belgie vrátil v pořádku. To byl důkaz toho, že český chirurgický tým dělá dobře svoji práci.

Naše nemocnice byla rozvinuta v bývalých kasárnách v Kninu, který se stal ostrůvkem uprostřed válečné vřavy, sem se uchýlili Srbové, kteří nestačili včas uprchnout. Lidé byli vyháněni ze svých domovů, domy byly vypalovány i naši příslušníci byli přepadeni, okradeni, střílelo se na ně,“ vzpomínal po deseti letech první velitel zdravotnického týmu pplk. MUDr. Miloslav Matoušek.⁴²

Zatímco desetitisíce krajinských Srbů zoufale prchaly ze svých domovů a svět u televizorů sledoval bezmocně jejich kolony s malotraktory ověšenými skromným majetkem, vraždící komanda likvidovala opozdilce a správu nad Kninen převzal nový posádkový velitel generál Ivan Čermak. Komisní generál, spíše úřednický než vojenský typ, měl nyní vyřešit i problém srbských uprchlíků pod ochranou OSN.

„Moje pozdější výpověď před vyšetřovatelem ICTY v Haagu možná později Čermakovi pomohla, ale vypovídal jsem pravdu. Potřebovali jsme srbské uprchlíky, kteří byli pod ochranou OSN, dostat do bezpečí. Ze Záhřebu sem jezdili různí civilní pracovníci OSN a oháněli se různými normami, předpisy, úmluvami. Čermak se s nimi moc nechtěl bavit, a tak to nebralo konce.

*Nakonec se to začalo řešit tak, že jsem za ním zašel s jedním Kanadánem, který dělal na našem velitelství sektoru operačního důstojníka. Řekl jsem Čermakovi, že bychom se měli domluvit jako vojáci. Oba máme přece zájem, byť každý z jiného důvodu, na tom, aby byli uprchlíci odsunuti. Nakonec jsme se domluvili i na detailech. Připravila se kolona autobusů pod ochranou vojenské policie OSN, zkontrolovaná Chorvaty, a ta nakonec Srby odvezla přes chorvatské území do bezpečí. Čermak byl z chorvatských velitelů nejpřístupnější k jednání a sehrál tak v té době pozitivní roli.“*⁴³

Zmíněný transport uprchlíků v počtu 1184 osob se uskutečnil 24 autobusy ve dnech 16.–17. září 1995.⁴⁴

*„Tehdy jsem byl přeložen do Kninu a na ten transport si dobře pamatuji. Autobusy byly chorvatské, kolona byla však pod ochranou OSN. Byl jsem u toho, když uprchlíci nastupovali do autobusů a Chorvaté je stále filcovali. Nesměli mít u sebe ani kapesní nůž. Chorvaté stále něco kontrolovali a nakonec šest lidí vyřadili z přepravy.“*⁴⁵

Svět se mračí?!

Chorvaté během své operace obsadili a zničili přes 40 pozorovacích stanovišť OSN. V Sektoru JIH šlo o 19 keňských, 8 kanadských, 4 česká a 2 jordánská „tanga“. Chorvatské jednotky kromě toho na čas zadržely na 200 příslušníků OSN. Během chorvatské ofenzivy přišli o život vedle dvou českých vojáků jeden příslušník keňského praporu a jeden dánský vojenský pozorovatel OSN. Osm mužů v modrých baretech bylo zraněno – 3 Češi, 3 Poláci (jeden z nich velice vážně), 1 Keňan a 1 Rus.⁴⁶

Přestože je tento text zaměřen především na základní nástin situace českých vojáků v Sektoru JIH, je potřebné si připomenout i základní názory mezinárodního společenství na chorvatskou ofenzivu, útoky na objekty OSN a masový exodus srbského obyvatelstva z Krajiny. To vše ostře odsoudily především vlády Velké Británie, Španělska, Francie, Itálie, Řecka, Ruska i orgány Evropské unie, která již 4. srpna 1995 vydala prohlášení vyzývající k okamžitému zastavení palby. S okamžitou platností byla přerušena veškerá jednání vedoucí k dohodě o obchodu a spolupráci, dokud Chorvatsko nepřistoupí k akcím, které by „podmiňovaly snahy mezinárodního společenství o mírové urovnání válečného konfliktu v bývalé Jugoslávii“. Mírový vyjednaváč za EU Carl Bildt odsoudil chorvatskou ofenzivu nebývale ostře a naznačil, že by chorvatský prezident Franjo Tudjman mohl být obviněn z válečných zločinů. Stejně tak chorvatský útok ostře odsoudil generální tajemník OSN Butrus Butrus-Ghálí, který zároveň vyjádřil lítost nad tím, že se chorvatský prezident Franjo Tudjman rozhodl ignorovat jeho výzvu i výzvy mezinárodního společenství, aby vlády Chorvatska a Srbské Krajiny zastavily boje a začaly jednat. Také Rada bezpečnosti OSN odsoudila chorvatský útok na Krajinu a vyzvala obě strany k zastavení veškerých vojenských akcí. Požádala také Záhřeb, aby respektoval právo krajinských Srbů zůstat v této oblasti, opustit ji, nebo se v klidu vrátit.⁴⁷

Spojené státy, Německo a Rakousko však chorvatský útok v podstatě akceptovaly, což dokreslují četná obojká prohlášení významných politiků těchto zemí, například německého spolkového kancléře Helmuta Kohla či rakouského prezidenta Thomase Klestila, který uvedl, že chorvatské kroky byly oprávněné nekompromisním postojem krajinských Srbů. Mluvčí ministerstva zahraničních věcí USA David Johnson dokonce potvrdil, že v Chorvatsku pracovali ve vojenské sféře na obchodní bázi američtí soukromí poradci, ale popřel jakoukoliv možnost vyslání oficiálních vojenských expertů z USA, kteří by se podíleli na plánování a přípravě chorvatské ofenzivy.

Prezident USA Bill Clinton vyslovil domněnku, že byblesková akce Chorvatů mohla vést k rychlejšímu diplomatickému řešení balkánského konfliktu. S podobným závěrem přišel i ministr zahraničí Warren Christopher, který řekl: „Snad tyto okolnosti, jakkoli jsou tragické, vyústí v novou strategickou situaci a přinutí bosenské Srby k mírovým jednáním.“⁴⁸

42 Pavla JEDLIČKOVÁ, *Výročí českého M.A.S.H.*, A report č. 9/2004.

43 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. Karlem Blahnou z 24. 2. 2012.

44 Roy THOMAS, *A Return to Heroic Leadership*, s. 213.

45 Rozhovor autora s pplk. v zál. ing. Janem Kolářem z 2. 3. 2012.

46 VÚA–SA MO, f. SZV GŠ, AF DSC011810.

47 Archiv ČTK, agenturní zprávy ze zahraničí z 4.–9. 8. 1995.

48 Zpráva agentury Reuters z 4. 8. 1995.

Otázkou jen zůstalo, proč v krvavém konfliktu, ve kterém se dopouštěli stejnou měrou neústupnosti a válečných zločinů Srbové, Chorvaté a bosenští Muslimové, si Clintonova administrativa vybrala za jediného viníka války Srby, a naopak ochotně podporovala (paradoxně spolu s teroristickou sítí al-Káida!)⁴⁹ bosenské Muslimy s jejich prezidentem Izetbegovićem⁵⁰ a chorvatského prezidenta Tudjmana, který se často veřejně hlásil ke krvavým tradicím ustašovců?⁵¹

Komunistická interpelace a novinový papír

Reakce českých politiků v době operace OLUJA byly poměrně kusé. Ministerstvo zahraničí ČR formálně odsoudilo ofenzivu chorvatské armády v Krajině a prohlásilo, že lze tamní situaci řešit jen mírovými prostředky a vyjednáváním. Tehdejší ministr zahraničních věcí Josef Zieleniec konstatoval, že vojenská akce Záhřebu byla předčasná, protože ještě nebyly vyčerpány všechny prostředky, které mezinárodní společenství hodlalo uplatnit, aby pomohlo začít Krajinu do Chorvatska. Zároveň však tento kritik odsunu sudetských Němců z českého pohraničí po roce 1945 projevil ohebnou politiku dvojího metru, když Chorvatům svým způsobem „požehnal“ tím, že místo oficiální protestní nóty jeho ministerstvo chorvatské straně jen „vyjádřilo svůj názor“, a když chorvatskou ofenzivu označil za „akci vlády uvnitř hranic suverénního státu“.⁵²

Dnes mnozí vyznavači zavádějících postmoderních analogií rádi pro změnu přirovnávají krajinští Srby k sudetským Němcům, ale většinou těchto liberálně orientovaných intelektuálů paradoxně uniká, že jimi vysoce uznávaný český prezident Václav Havel (a rovněž letitý kritik „vyhnání sudetských Němců z Československa“) byl v roce 1991 velkým příznivcem odtržení Chorvatska od Jugoslávie a chorvatskou ofenzivu proti krajinským Srbům v srpnu 1995 velice ochotně podpořil. Prohlásil tehdy mimo jiné, že Záhřeb dával dost dlouho šanci mezinárodnímu společenství, aby urovnalo konflikt se vzbouřenými krajinými Srby. „Když toho nedosáhlo, Chorvatsko se rozhodlo k vojenské ofenzivě, aby obnovilo integritu svého území.“⁵³

Havlův „válečnický“ postoj však nemohl nikoho, kdo tehdy podrobně sledoval politické dění, příliš překvapit, protože jeho tehdejší názory na mezinárodní situaci, které vedly až k užívání termínu „humanitární bombardování“, byly zpravidla jen pouhým otiskem názorů amerického prezidenta Billa Clintona a jeho ministryně zahraničí Madeleine Allbrightové, přestože právě s jejich zahraniční politikou je spojena celá série zcela ostudně řešených případů, které často svými negativními důsledky přesahují až do současnosti.⁵⁴

Smrt Valeše a Zemana samozřejmě otřásla českou veřejností, ale stala se i vodou na pomyslný populistický mlýnek levicové opozice. Komunistický poslanec Jiří Hájek žádal otevřeným dopisem prezidenta a premiéra o urychlený odsun českého praporu z Chorvatska,

zatímco ve stejné době se v Hodoníně komunistický poslanec JUDr. Jan Navrátil obrátil s písemnou interpelací na tehdejšího předsedu vlády Václava Klause, která obsahovala rovněž žádost o rychlé stažení českého praporu domů.

Český premiér dal tehdy komunistickému politikovi následující odpověď: „Vážený pane poslanče, dovoluji mi, abych odpověděl na Vaši interpelaci, kterou jste adresoval vládě a která se týká vyšetření smrti dvou českých vojáků, k níž došlo při chorvatské ofenzivě dne 5. srpna 1995 na území bývalé Jugoslávie.

K zabití dvou českých vojáků jednotek OSN a zranění dalších tří došlo po zahájení operace ‚Bouře‘, v jejímž průběhu chorvatská armáda obsadila bývalé UNPA sektory Sever a Jih. Touto úspěšnou vojenskou operací chorvatská vláda znovu získala kontrolu nad územím tzv. ‚Republiky Srbská Krajina‘, do té doby ovládané krajinými Srby. V době tragické události sváděly zneprátené strany těžké boje v prostoru pozorovatelského stanoviště mírových sil OSN ‚TANGO-23 Repetitor‘. Stanoviště našich vojáků se dostalo pod těžkou dělostřeleckou a minometnou palbu vedenou z obou stran.

První informace hovořily o odpovědnosti chorvatské strany, později byly označovány za možného viníka jednotky krajinských Srbů. Velvyslanec ČR v Záhřebu O. Havlín podal dne 5. srpna 1995 v této věci ústní protest ministru zahraničních věcí Chorvatské republiky a následujícího dne tlumočí toto stanovisko i vedoucímu kabinetu chorvatského prezidenta H. Šariničovi, který vyjádřil soustrast nad úmrtím dvou příslušníků českého praporu a označil za viníky krajinští Srby. Zároveň přislíbil celou záležitost prošetřit a o výsledku Českou republiku prostřednictvím našeho zastupitelského úřadu v Záhřebu oficiálně informovat.

Vláda ČR vyjádřila ihned po tragické události svým prostřednictvím zájem na důsledném vyšetření tohoto incidentu. Událost je v současné době šetřena třemi nezávisle působícími stranami, a to chorvatskou vojenskou policií, vojenskou policií mírových sborů OSN, resp. její částí Department of Peacekeeping Operation ve spolupráci s vojenskou policií Armády ČR a v České republice Státním zastupitelstvím pro Prahu 3. Šetření nebylo dosud ukončeno. Po skončení vyšetřování vojenskou policií OSN bude vyšetřovací zpráva postoupena Odboru pro mírové operace OSN (DPKO), který vydá oficiální zprávu. Tato zpráva bude postoupena Ministerstvu obrany a Ministerstvu zahraničních věcí ČR. Oficiální zpráva DPKO bude známa nejdříve za měsíc.

Souhlasím s Vámi v tom, vážený pane poslanče, že k násilné smrti dvou příslušníků Armády ČR došlo v důsledku chorvatské ofenzivy a následných těžkých bojů. Do skončení vyšetřování však nelze z útoku na naše pozorovatelské stanoviště mírových sil OSN vinit ani jednu z obou zneprátených stran.

Česká republika od okamžiku mezinárodního uznání Chorvatské republiky podporovala její samostatnost a územní celistvost. Násilnou reintegraci UNPA sektorů

49 Mimo to se bojů v Bosně zúčastnilo na straně bosenské vlády na 3000 zahraničních islamistických mudžahedínů, kteří se zde dopustili mnoha zločinů.

50 Alija Izetbegović (1925–2003) byl již jako mladík velice aktivní v muslimských organizacích, které kolaborovaly s nacisty, a i později byl vyznavačem bosenského muslimského nacionalismu.

51 Tudjman například vyznamenal některé ustašovské veterány, např. válečného zločince Ivo Rojnicu, který do té doby žil v argentinském exilu.

52 Archiv ČTK, agenturní zpráva z 7. 8. 1995.

53 Michaela DUFKOVÁ, *Operace „Bouře“ a veřejné mínění*. Závěrečná bakalářská práce, Masarykova univerzita Brno 2006, s. 29.

54 Polovičaté či totální neřešení tehdejších problémů např. ve Rwandě, Somálsku či bývalé Jugoslávii patří dodnes k učebnicové ukázké katastrofálního selhávání administrativy prezidenta Clintona.

FOTO: archiv autora

V listopadu 1995 byla na letecké základně Wright-Patterson u Daytonu v americkém Ohiu uzavřena dohoda o ukončení války na Balkáně, která byla formálně podepsána v Paříži 14. prosince 1995 (na snímku uprostřed prezidenti znepřátelených zemí Franjo Tuđman, Slobodan Milošević a Alija Izetbegović).

Jih a Sever však nepovažujeme za adekvátní postup chorvatské strany, neboť nebyly využity všechny politické prostředky pro mírové urovnání této otázky. Česká republika vyjádřila s tímto chorvatským postupem svůj nesouhlas i prostřednictvím Stálé mise při OSN v New Yorku.

O otázce dalšího působení mírových sil OSN v Chorvatsku (UNCRO) a jejich novém mandátu probíhají jednání v Radě bezpečnosti OSN. Nosnými prvky nového mandátu by se měly stát monitorování lidských práv na reintegrovaném území, distribuce humanitární pomoci a kontrola mezinárodních hranic Chorvatska.

Dne 16. srpna 1995 přijala vláda rozhodnutí, že i přes tragické následky incidentu nebude česká jednotka působící v mírových silách OSN z Chorvatska odvolána. Účast v mírových silách OSN mimo jiné přispívá k naplňování cílů zahraniční politiky ČR a zvyšuje její mezinárodní kredit. Vámi požadované stažení jednotky by naopak bylo projevem nespolehlivosti ČR vůči závazkům, které celý kontingent OSN v této oblasti má a které v rámci svěřeného mandátu UNCRO musí i jednotka Armády České republiky zajistit. Z těchto důvodů se proto vláda domnívá, že jednostranné stažení našich vojáků by nebylo správným řešením...⁵⁵

Zajímavý je také pohled na to, jak si s operací OLUJA a smrtí českých vojáků nedokázal příliš poradit český tisk. Studentka Michaela Dufková se na brněnské Masarykově univerzitě v roce 2006 ve své bakalářské práci v jedné kapitole své práce zaměřila především na nevlivnější české deníky Mladá fronta DNES a Právo. Stojí rozhodně za to ji citovat: „Dne 4. srpna 1995 vyšel na titulní straně Mladé fronty Dnes článek Chorvaté a etničtí Srbové nyní stojí na prahu války, ve kterém se mimo jiné objevila zpráva o schůzce chorvatských a srbských vyjednávačů v Ženevě, která měla vést k uklidnění situace

mezi těmito dvěma znesvářenými stranami. Zpráva převzatá od tiskové agentury Reuter působila vyváženě do té doby, než si čtenář přečetl následující informaci: ‚Šance, že Srbové budou vyjednávat seriózně, jsou skoro nulové, řekl už před jednáním jeden západní diplomat.‘ Není však přesně řečeno, kým byl názor prezentován, už z toho důvodu, že západních diplomatů může být celá řada, případně která země toto stanovisko zaujímá. Běžný čtenář, který není do problematiky konfliktu v bývalé Jugoslávii zasvěcen, si tak z této kusé poznámky může vytvořit ničím nepodložený úsudek.“⁵⁶

Asi nejméně objektivní články tehdy přinesl čtenářům na stránkách deníku Mladá fronta DNES Petr Pravda. V komentáři *Na Balkáně platí jenom síla* dominuje autorův jednoznačný příklon pouze k jedné z bojujících stran složitého konfliktu. Tento fakt snad nejlépe vyjadřují tato slova: „Chorvaté zahájili ofenzivu za znovuzískání území ztracených v roce 1991, neboť se utvrdili v názoru, že na Balkáně platí jedině síla. Po čtyři roky se museli dívat, jak si Srbové dělají, prakticky co chtějí, a jak jejich válečnému tažení včetně etnických čistek, budování koncentračních táborů a útoků na ‚chráněné zóny‘ nebylo mezinárodní společenství s to zabránit. Nelze se tedy divit, že Chorvaté nevyslyšeli poslední varování velmocí a nerespektovali ani překvapivou nabídku na jednání ze srbské strany.“ Smýšlení Petra Pravdy také dobře poodhaluje závěrečná věta jeho komentáře: „Násilí se dá zastavit pouze silou.“⁵⁷

Další článek dokazující „profesionální nestrannost“ Petra Pravdy byl jeho komentář s názvem *Doplatili na mandát OSN*, ve kterém se dost necitlivě věnuje smrti českých vojáků během chorvatské operace OLUJA. Mírovou misí v Chorvatsku považoval na jedné straně za element, který přispěl k neúnosné situaci v zemi, a zároveň

55 Společná česko-slovenská parlamentní digitální knihovna (Odpověď předsedy vlády na písemnou interpelaci Čj. 30438/95-OVA, 6. 9. 1995).

56 M. DUFKOVÁ, *Operace „Bouře“ a veřejné mínění*, s. 30.

57 Petr PRAVDA, *Na Balkáně platí jenom síla*. Mladá fronta DNES, 5. 8. 1995, s. 8.

FOTO: MO ČR

Veteráni z misí UNPROFOR a UNCRO se každoročně scházejí u hrobů svých kamarádů. Na snímcích z roku 2009 je zachyceno setkání u hrobu Petra Valeše v Rožmitále na Šumavě.

se stal, spolu s českým kontingentem, „přílišnou brzdou“. K činnosti českých vojáků v rámci mírové mise OSN se dále vyjadřoval takto: „Přestali být neutrální, protože srbské straně jejich poslání a činnost začaly otevřeně nahrávat. Záhřeb původně souhlasil s jejich rozmístěním, pokud povede nejenom k míru, ale i ke znovupřipojení Krajiny k Chorvatsku.“⁵⁸

Vědět, že čeští vojáci se stejným zaujetím a nasazením v letech 1992–1995 v Krajině ochraňovali civilní obyvatelstvo chorvatské (ochrana enklávy Podlapač) i srbské a že je frustrovala stejným dílem brutalita účastníků všech stran balkánského konfliktu již bylo zřejmé zcela

nad síly mladého redaktora (a pozdějšího šéfredaktora časopisu Playboy).

Zatímco tehdejší studentka balkanistiky si dala tu práci, že prošla a s nadhledem zhodnotila úroveň tehdejší české mediální scény, většina z nás na toto k vlastní škodě zapomíná dnes a denně. Poněkud lepší práci odvedli alespoň ti čeští novináři, kteří o několik dní později psali články o dramatických zážitcích českých vojáků v misi UNCRO, i když zvláště pro bulvární deníky (Expres, Blesk...) šlo o těžce skrývanou senzaci, ve které se někteří píšící redaktoři snažili zcela neseriózně atakovat závist mnoha čtenářů podsouváním faktu, že vojáci v misi jsou odměňováni platem v amerických dolarech...⁵⁹ Tento pokřivený pohled se bohužel uhnízdil v části české veřejnosti až do současnosti a ovlivňuje negativně její stanoviska i k dnešní náročné a nebezpečné službě našich vojáků v Afghánistánu.

Haagské post scriptum?

Mise UNCRO operací OLUJA ztratila po repatriaci posledních Srbů z Krajiny definitivně svůj smysl, což dokazuje i snížení jejího počtu v listopadu 1995 na pouhých 6581 vojáků, 194 vojenských pozorovatelů a 296 příslušníků civilní policie OSN.⁶⁰ Velitel Sektoru JIH kanadský ge-

nerál Forand, znechucený výsledkem mise a postoji vlivných chorvatských spojenců v zahraničí, odešel na vlastní žádost ze své funkce již 10. října 1995 a velení sektoru musel po něm převzít jeho český zástupce plk. Karel Blahna, který zde již v roce 1992 působil jako první velitel československému praporu sil OSN. Svou činnost potom mise UNCRO, v jejíž devítiměsíční existenci přišlo o život 16 vojáků v modrých baretech s odznakem OSN, ukončila úředně k 15. lednu 1996.

Konflikt v bývalé Jugoslávii uzavřela potom 14. prosince 1995 Daytonská smlouva. Klopotnou cestu Chorvatska k demokracii západoevropského stylu a k liberální

58 Petr PRAVDA, *Doplatili na mandát OSN*. Mladá fronta DNES, 7. 8. 1995, s. 6.

59 Eva ŠTĚPANKOVÁ, *Žoldáci*, Ring 19. 9. 1995.

60 The Department of Peacekeeping Operations UN, www.un.org/dpko/uncro.

ekonomice bylo však možno zahájit v podstatě teprve po smrti Franjo Tudjmana 10. prosince 1999 a zvolení mezinárodně přijatelnějšího prezidenta Stjepana Mešiće 27. ledna 2000, před něhož i další chorvatské politiky byl postaven, vzhledem k postojům chorvatské veřejnosti, velice nevděčný úkol vypořádat se s tíživou minulostí.

Přestože se pro tyto účely zřízený Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii v Haagu (ICTY) soustředil především na stíhání válečných zločinců srbské národnosti a byl zvláště benevolentní k zločincům z řad Muslimů (Naser Orić) či kosovských Albánců (Agim Ceku)⁶¹, v případě odpovědnosti za zločiny v operaci OLUJA nemohl tentokrát zůstat nečinným a obvinil z nich trojici chorvatských generálů, kteří se nyní pro Chorvatsko stali překážkou v jeho snahách o přijetí do Evropské unie. Staré přísloví o „mouřenínovi, který udělal svou práci a může jít“ muselo být opět jednou naplněno.

Tak se pod tlakem ICTY dobrovolně vzdali 11. března 2004 generálové Mladen Markač a Ivan Čermak. Markač v srpnu 1995 velel speciálním policejním jednotkám nasazeným v rámci operace OLUJA, zatímco Čermak byl velitelem posádky v dobytém Kninu, obviňované z skutečování etnických čistek proti Srbům. Třetí a hlavní obviněný generál Ante Gotovina – chorvatský národní hrdina, v roce 1995 velitel Splitské vojenské oblasti, bývalý příslušník francouzské Cizinecké legie, člověk s kriminální minulostí – byl v té době již od roku 2001 na útěku. K jeho zatčení došlo až v prosinci 2005 ve Španělsku v hotelu Playa de las Americas na Tenerife na Kanárských ostrovech. V jeho falešném pasu na jméno Kristian Horvat byla razítka nejen z Tahiti, Argentiny, Číny, Chile, z ostrova Mauricius a Ruska, ale také z České republiky!

Po zatčení byl Gotovina okamžitě odeslán k soudu do Haagu. Tehdy tento fakt považovalo 61 % Chorvatů za špatnou zprávu a pouze 14 % pocítilo určité uspokojení.⁶² Soud s trojicí chorvatských generálů byl zahájen 11. března 2008 a během jednání před ním vystoupili jako svědci i někteří bývalí příslušníci mírových sil OSN, jako například ruský námořní kapitán ve výslužbě Michail Jermolajev, který byl v srpnu 1995 v Knihu šéfem vojenských pozorovatelů OSN. Právě na základě jejich dobových hlášení vypovídal před tribunálem i o smrti dvojice českých vojáků, kteří podle něj zemřeli i proto, že chorvatská strana zdržovala jejich evakuaci.⁶³

Dne 25. dubna 2011 byl konečně vynesena rozsudek, ve kterém tribunál odsoudil Anteho Gotovinu a Mladena Markače – prvního na 24 let vězení a druhého na 18 let. Odsouzení byli uznáni ze spoluviny na vraždách nejméně 324 Srbů. Soud, kterému předsedal nizozemský soudce Alphons Orie, uznal oba vinnými z pronásledování, nuceného odsunu, drancování, zlovolného ničení měst a vesnic, vražd, nelidského jednání a krutého zacházení. Konstatoval sice, že tyto zločiny osobně nespáchali, byli však jako velitelé za své jednotky přímo zodpovědní.

Tribunál zároveň prohlásil, že „považuje dělostřelecké ostřelování Benkovace, Kninu a Obrovace ze

4. a 5. května 1995, nařízené generálem Gotovinou, za nezákonné útoky na civilisty a civilní cíle. Toto chování Gotoviny působilo jako vzor a významně přispělo k obecně zločinnému charakteru tažení.“⁶⁴

Třetí generál, Ivan Čermak, byl zproštěn viny pro „nedostatek důkazů“. Svou roli v tom možná hrály i výpovědi některých důstojníků OSN, kteří mu přiznali ochotu jednat s nimi a řešit nastalé problémy. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii zároveň konstatoval, že se činy odsouzených staly v důsledku zločinného spolčení, jehož klíčovou postavou byl tehdejší chorvatský prezident Franjo Tudjman. To ovšem vyvolalo nejen masové demonstrace nesouhlasu v Chorvatsku, ale i negativní reakce chorvatské vlády. Premiérka Jadranka Kosorová uvedla, že její vláda použije všechny legální prostředky k napadení verdiktu tribunálu.⁶⁵ Bomba nevyřešené minulosti tak na Balkáně tiká dále a historie zde tak zůstává gordickým uzlem, který nerozetnou ani emoce, ani falešná politika korektnosti.

V České republice se zatím každoročně setkávají veteráni z T-23 Repetitor u hrobů svých kamarádů Valesa a Zemana, povýšených na podporučíky in memoriam, a vzpomínají na své těžko sdělitelné zkušenosti z mise. Nejsou sami. Například Petr Vávra sloužil v roce 1993 u českého praporu v misi UNPROFOR jako spojař a o misi říká: „Každý jsme měli své důvody, proč tam jít. Dnešní profí armáda námi opovrhne, ale byli jsme to my chlapi z této mise, co jsme stavěli její pilíře. Tenkrát byla válka a my si ji užili – a ztratili často doma kvůli odloučení holky, ženy, děti...“

Chtěli jsme dokázat, že ne vše je nám lhostejný. Byli jsme obyčejní kluci ve válce, žádni žoldáci, jak se dnes píše a říká. To, že jsme byli v Jugo hned na začátku, nám nikdo nevezme. Byli jsme parta, budme na to hrdí, dnes je půlka z nás spodina, ale ani jeden z nás se nestydí ani nechlubí svou minulostí. Je to oběť lidem.

Ať se vám daří – chlapi, od Bílé hory jsme byli kromě kluků v Zálivu první parta, co šla přímo z domova do války – ne naší, ale pro demokracii. Tenkrát jsme kvůli tomu museli dělat drsný testy, aby jsme měli právo jít bránit někoho s mandátem, co nic neřešil...“

Další z veteránů Jan Dopirák sloužil v roce 1995 u českého praporu na stanovišti T-19: „Tenkrát mi bylo 22 let a neměl jsem potuchy do čeho lezu. Plně souhlasím s názorem Petra Vávry, ale dneska se už minulostí žít nedá. Musíme být hrdí na to, co jsme všichni dokázali a vzpomínat na ty lepší věci, které jsme tam zažili. Ať byl mandát jakýkoli, spouště lidem jsme tam naši přítomností zachránili životy a ti na nás určitě nezapomenou. Proto ať si jiní říkají, co chtějí, já říkám: KDO TO NEZAŽIL, NEPOCHOPÍ...“⁶⁶

Přesto, či právě proto, by se na tyto zážitky mužů z mírových misí UNPROFOR a UNCRO, kteří navíc sehráli významnou, i když stále opomíjenou, roli při startu našeho integračního procesu do řad Severoatlantické aliance, rozhodně nemělo zapomenout. Umět chápat alespoň základní aspekty politického a mediálního (i vojenského) formování obrazu našich novodobých dějin je potřebné pro každého z nás.

61 Jindřich MAREK, *Krvavé mise OSN (Modré barety v pasti mezinárodní politiky)*. Nakladatelství XYZ Praha 2010, s. 105 a 121.

62 Archiv ČTK, zpráva z 15. 12. 2011.

63 ICTY – Michail Jermolajev, výpověď svědka z 29. 4. 2008.

64 ICTY – rozsudek v procesu Gotovina, Markač a Čermak z 25. 4. 2011.

65 Archiv ČTK, zpráva z 26. 4. 2011.

66 Diskusní fórum veteránů mise UNPROFOR (www.unprofor.cz).

Příloha č. 1

Výpovědi některých účastníků tragických událostí na stanovišti T-23 Repetitor před orgány vojenské policie na základě českého praporu mírových sil OSN v Borje:

Nadporučík Jaromír ALAN:

Poučení jsem rozuměl v plném rozsahu a k dané věci uvádím:

Dne 4. 8. 1995 jsem od nadřízeného dostal tyto úkoly: Za prvé bylo nařízeno, aby všichni vojáci setrvali v úkrytu, dále jsme měli zabezpečit, aby ani jedna z bojujících stran neprošla na stanoviště, dále jsme měli zabezpečit trvalá pozorování situace a o všem podávat zprávy na nadřízený stupeň a zůstat trvale na spojení.

Na základě tohoto nařízení jsem vydal svým podřízeným úkol, aby všichni byli v krytu. Dále jsem stanovil, že po jedné hodině bude prováděno střídání vojáka na pozorovacím stanovišti, které jsem určil těsně před krytem. Toto místo jsem stanovil proto, aby v případě potřeby měl voják na stanovišti možnost se co nejrychleji skrýt.

Dne 5. 8. 1995 mezi 07.00 až 08.00 hodin začaly okolo stanoviště T-23 dopadat dělostřelecké granáty. Po dopadu první granátu nám zhaslo světlo. Krátce po prvních výbuších přišel z chodbičky do krytu rtm. Čelanský Roman a říkal „Asi jsem to dostal.“ Začal jsem se o něho zajímat, abych zjistil, co se mu konkrétně stalo. Kulhal a na první pohled to vypadalo, že má v noze střepinu. Vzal jsem lékárníčku a chtěl jsem ho začít ošetřovat. V tomto okamžiku se připlazil po zemi čet. Suda Jiří a skučel bolestí. Proto jsem nařídil příslušníkům, co byli v krytu, aby se věnovali ošetření rtm. Čelanského, a já jsem se věnoval čet. Sudovi. V době, kdy jsem ošetřoval čet. Sudu, uslyšel jsem, nevím od koho, jak někdo řekl, že před vchodem bunkru leží čet. Valeš Petr. Přesunul jsem se do chodbičky, a tam už ho vnášeli dovnitř. Přesně si již nepamatuji, kdo to byl. Myslím, že to byl des. Ondrejka Luděk a nprap. Filakovský Jaroslav. V tomto okamžiku jsem neviděl, co se mu stalo. Nařídil jsem jim, aby se o něj postarali, a šel jsem pro obvazový materiál. Když jsem jim ho předal, začal jsem počítat lidi, abych věděl, jestli jsou všichni v krytu. V tomto okamžiku jsem si uvědomil, že do krytu lezou chorvatští vojáci. Spočítal jsem lidi a zjistil jsem, že mně dva chybí. Byli to čet. Hubáček Jiří a rtm. Zeman Luděk. Četaře Hubáčka jsem našel v chodbičce, stál zde zraněný a celý se klepal. Přesunul jsem ho dovnitř do krytu a zavolal jsem do chodbičky, že nám chybí rtm. Zeman, ať zjistí, kde je. Potom jsem obvazoval zranění čet. Hubáčka. Asi po několika minutách jsem viděl, jak do krytu vnesli rtm. Zemana. Ptal jsem se des. Ondrejky a nprap. Filakovského, co se stalo Zemanovi. Tito mně řekli, že...⁶⁷

Nejsem schopen určit, kdy do krytu přišli Chorvati, ale v této době, tam již byli. Když jsem dával obvazový materiál, aby mohl být ošetřen rtm. Zeman, viděl jsem, jak jeden chorvatský voják se nad oběma raněnými sklání. Domnívám se, že to byl chorvatský voják, který mně řekl, že to je doktor. Tento člověk se raněným věnoval a ošetřoval je. Viděl jsem, že čet. Valešovi provádí masáž srdce, a posléze konstatoval, že je mrtvý. Rtm. Zeman byl při vědomí, bylo vidět, že je v šoku... Raněné jsme dali do krytu a položili jsme je na lavičku. Rtm. Zemana jsme nechali v chodbičce, kde se mu věnoval chorvatský doktor. Tento po jeho ošetření vešel do krytu a ošetřil tři zbývající raněné.

Když jsme zvládli první nápor a ošetřili raněné, požadoval jsem okamžitě po vysílače nadřízeného, aby nám poslal lékařskou pomoc. Raněným jsem dal léky na utišení bolesti a po určité době jsem urgoval lékařskou pomoc. V které době se toto stalo, nejsem schopen určit. Byl jsem uvědoměn, že vyjel obrněný transportér s lékařskou pomocí. Asi tak po půlhodině jsem slyšel des. Ondrejku, jak křičí, že nemůže rtm. Zemanovi nahmatat puls. Běžel tam chorvatský doktor, který

mu začal dělat masáž srdce. Já jsem zůstal v krytu a nechtěl jsem, aby ostatní z krytu chodili do chodbičky, a uklidňoval jsem je. Po čase, nevím za jak dlouho, přišel do krytu des. Ondrejka a naznačil mně, že rtm. Zeman zemřel. Já jsem mu naznačil, aby byl ticho a nikomu to neříkal. Po určitém čase, nevím za jak dlouho, jsem ve vysílače slyšel našeho doktora, jak se snaží navázat spojení. Doktor mi po radiostanici řekl, že je pár set metrů od stanoviště T-23. Šel jsem do chodbičky, odkud bylo lepší spojení, a sdělil jsem doktorovi, že ti dva těžce zranění jsou mrtví, a informoval ho o stavu ostatních zraněných. S doktorem jsem se domluvil, že se zraněnými mu půjdeme naproti. Velitel Chorvatů to však nepovolil a chtěl, aby doktor přijel s transportérem až ke stanovišti. Protože jsem neměl spojení s nadřízeným, tak přes doktora jsem vyžádal povolení opustit stanoviště.

Funkce 501, zastupující velitel praporu pplk. Sedlák nám to povolil. Vzhledem k rozhodnutí Chorvatů jsme však stanoviště nemohli opustit. Na základě dalšího nařízení funkce 501 jsme provedli dohovor s Chorvaty a ti nám umožnili přechod na jejich stranu, zabezpečili sanitu a odvoz raněných do jejich nemocnice. Já jsem se po radiostanici spojil s naším doktorem a ptal jsem se ho, co máme udělat se zemřelými. Jestli je máme vzít s sebou, a nebo je nechat na stanovišti. Doktor řekl, že je máme vzhledem k tomu, že je nás málo, ponechat na stanovišti, že má připravené lidi a že se o ně postará.

Potom jsme se snažili dostat na chorvatskou stranu. Celé naše stanoviště hořelo, kolem byla palba z ručních zbraní a tankových kulometů. Po přechodu na chorvatskou stranu byli ranění odvezeni do jejich nemocnice a my jsme byli odvezeni na UNMO v Gospići.

To je vše, co k dané věci mohu uvést. Zápis byl přede mnou hlasitě diktován, přečten a shledán správným. Proto nemám žádné požadavky na jeho doplnění či změny. Ukončeno dne 10. 8. 1995 v 11.50 hod.

Nadporučík Jaroslav FILAKOVSKÝ:

Na stanoviště T-23 jsem byl zařazen jako velitel družstva již v době, kdy jsem nastoupil na misi. To bylo na podzim roku 1994 v měsíci říjnu.

Před zahájením podání vysvětlení chci upozornit na skutečnost, že si vzhledem k situaci, která se vyvinula, nepamatuji přesné časové údaje.

Již od ranních hodin dne 4. 8. 1995 probíhala dělostřelecká příprava. My jsme zaujali kruhovou obranu a střežili jsme stanoviště. V průběhu dopoledne Chorvati začali vytlačovat srbské vojáky. Srbové ustupovali a Chorvati zaujali postavení okolo našeho stanoviště. U našeho stanoviště se postupně soustředily dva chorvatské tanky a přibližně četa vojáků. Po celý den probíhaly boje mezi oběma stranami a okolo našeho stanoviště i do prostoru stanoviště T-23 začaly dopadat dělostřelecké granáty. My jsme se stáhli do krytu. Tam jsme byli až do večera. Večer, když se setmělo, situace se uklidnila a my jsme začali obhlížet škody, které vznikly. V této večerní době přišel rozkaz, který převzal náš velitel čtyř npor. Alan. Velitel čtyř nám potom nařídil, že máme být všichni v krytu a dále že máme střežit prostor stanoviště T-23 před vniknutím cizích vojáků. Jestli stanovil přesně prostor stanoviště, odkud máme provádět střežení, si již nepamatuji. My jsme si rozdělili služby a dále jsme plnili úkoly v souladu s nařízením velitele čtyř.

Po celou noc byl relativní klid. Já jsem měl stojku od 04.00 do 05.00 hodin. Po skončení stojky mě vystřídal des. Šeřík Jaroslav a já jsem si šel lehnout. Nevím, v kolik hodin to bylo, vzbudil jsem se a uslyšel jsem ránu. Zhaslo světlo a poté do krytu přišli radista Jirka, příjmení si nepamatuji⁶⁸, dále rtm. Čelanský a za nimi se připlazil čet. Suda. Ten Jirka křičel, že ho to bolí, tak mu ostatní udělali místo, aby si mohl lehnout. Někdo říkal, že venku ještě kdosi zůstal. Mezitím padlo ještě pár ran a já jsem se snažil dostat k východu. Mezitím

67 Z etických důvodů a s ohledem na pozůstalé jsou z této výpovědi vypuštěny detaily o rozsahu zranění Luděka Zemana i o průběhu posledních chvil jeho života.

68 Šlo o četaře Jiřího Hubáčka.

tam přišlo ještě několik chorvatských vojáků s jejich doktorem. Tento doktor šel dozadu a ošetřoval jak své vojáky, tak i naše. Vyšel jsem ven a zde jsem uviděl ležet čet. Valeše, tento ležel poblíž krytu...⁶⁹ Dostal jsem ho s des. Ondrejkou do krytu. Tam jsem se snažil dát čet. Valešovi první pomoc. Mezitím, kdy jsem toto prováděl, čet. Valeš zemřel. Potom jsem se šel podívat ven, jestli tam ještě někdo není. Venku jsem našel rtm. Zemana... Spolu s des. Ondrejkou a des. Šefčíkem jsme ho donesli na kraj krytu do chodbičky. Při přenášení rtm. Zeman v šoku vykřikoval, ať ho necháme být, že ho to strašně bolí. Přitom přišel chorvatský doktor, který ho začal také ošetřovat. V průběhu ošetřování bylo vidět, že rtm. Zeman je v šoku, stále vykřikoval. Snažil jsem se ho uklidnit a pomáhal jsem mu. On se nějakým způsobem ještě dvakrát zvedl za mé pomoci a potom si zase lehnul. Potom jsem se nechal vystřídat des. Ondrejkou a šel jsem do zadní části chodbičky. Ještě jsem des. Ondrejku řekl, aby na něj neustále mluvil, aby neomdlel. Po chvíli mě des. Ondrejka zavolal, že rtm. Zeman usnul. Já jsem zakřičel, ať ho vzbudí. Přivedl jsem znovu chorvatského doktora, aby se na něj opět podíval. Za chvíli doktor přišel, sedl si a já jsem věděl, že je zle. Pak přišel Ondrejka, velitel se na něj podíval a Ondrejka ukázal palcem dolů.

Mezitím se velitel čtyř npor. Alan snažil zavolat na pomoc našeho doktora, aby bylo možné odvést ostatní zraněné. O tom, že čet. Valeš a rtm. Zeman zemřeli, jsme ostatním nechtěli říkat, aby nevznikla nějaká panika, a také kvůli dalším zraněným.

Velitel se stále snažil přivolat na pomoc našeho doktora. Když bylo zřejmé, že se k nám doktor nedostane a ani my k němu, dal nám npor. Alan rozkaz, abychom kvůli zraněným uklidili mrtvé. Tyto jsme uložili do jídelny. Když toto bylo hotovo, byli v první řadě odesláni pryč zranění a jako poslední ze stanoviště odcházeli velitel čtyř, des. Ondrejka, já a čet. Mučka. Pod kopcem jsme došli zraněné. Zde jsme se také setkali s příslušníky stanoviště T-22. Velitel všem řekl, co se stalo s čet. Valešem a rtm. Zemanem. Pokračovali jsme v cestě a po chvíli jsme uviděli chorvatskou sanitu, ta naložila zraněné a odvezla je do nemocnice do Gospiće. My jsme byli Chorvaty odvezeni k UNMO Gospić.

Jakým způsobem mohlo dojít k zasažení čet. Valeše a rtm. Zemana, nevím. Na dotaz, zda mohu odhadnout, kterou stranou byl granát vystřelen, odpovídám, že to nebylo možné odhadnout.

To je vše, co k dané věci mohu uvést. Zápis byl přede mnou hlasitě diktován, přečten a shledán správným. Proto nemám žádné požadavky na jeho doplnění či změny. Ukončeno dne 10. 8. 1995 v 14.03 hodin.

Desátník Luděk ONDREJKA:

Poučení jsem rozuměl v plném rozsahu a k uvedené věci uvádím:

Dne 4. 8. 1995 jsem byl na stanovišti T-23 v době, kdy byl vyhlášen stupeň pohotovosti – oranžová. Tohoto dne,

tzn. 4. 8. 1995 v 05.00 hod., začala dělostřelecká příprava strany A. Podle směrnic pro obranu stanoviště jsme zaujali kruhovou obranu. Asi kolem 07.00 dorazily k našemu stanovišti jednotky strany A, po domluvě obou velitelů jednotky strany A zaujaly postavení asi 50 m od našeho stanoviště. Asi tak 30 minut potom začala minometná palba strany B, jejíž granáty dopadaly v těsné blízkosti stanoviště. Všichni příslušníci T-23 se ihned přesunuli do krytu. V tomto krytu jsme všichni zůstali po celý den. Někdy k večeru, nevím přesně čas, jsme obdrželi po vysílačce rozkaz pravděpodobně od funkce 501, ale nejsem si tím jist, s pokyny:

- zajistit monitorování prostoru,
- zabezpečit základnu proti vniknutí jednotek strany A nebo B,
- další pokyny si již nepamatuji přesně.

Po obdržení tohoto rozkazu jsme si rozdělili služby po hodině. Služba spočívala v tom, že strážný stál u předprsné vchodu do krytu a pozoroval okolí. Já jsem měl službu od 23.00 do 24.00 hod. Potom jsem se vrátil do krytu a šel jsem spát. Někdy k ránu, nevím kolik bylo hodin, mě probudili hlukem zranění příslušníci našeho tanga. Když jsem se trochu rozkoukal, viděl jsem rtm. Čelanského sedět na lavičce, na zemi ležel čet. Suda a v chodbičce stál des. Hubáček. Když jsem slyšel, že venku ještě někdo je, navlékl jsem si ochrannou vestu a přilbu a vyběhl jsem ven, kde jsem pomohl nprap. Filakovskému odsunout zraněného čet. Valeše do krytu, kde jsme mu ihned začali poskytovat první pomoc. V této době nám do krytu vběhlo několik vojáků strany A, mezi nimiž byl i zdravotník, který je ošetřoval, neboť měli někteří lehká zranění, a poté nám pomáhal ošetřit i naše zraněné vojáky.

Chvilí potom, co jsme dopravili zraněného Valeše do krytu, zjistil velitel tanga npor. Alan, že chybí ještě rtm. Zeman. Vyběhl jsem rychle před kryt a volal jsem ho jménem, abych zjistil, kde je. Ozval se mi hned za ochranným valem krytu, takže na první pohled nebyl vidět. Doběhl jsem k němu, a když jsem viděl, že ho sám neodnesu, zavolal jsem na nprap. Filakovského, aby mi pomohl. Přidal se k nám i des. Šefčík. Společně jsme rtm. Zemana donesli do krytu, kde jsme mu poskytl první pomoc společně se zdravotníkem strany A. Velitel tanga volal pomocí ruční vysílačky přes Tango 17 na základnu 05 pro lékaře. Nevím, za jak dlouho přijel OT-64 ze základny 01 asi 500 m od T-23. Strana A nám nepovolila přesun zraněných k našemu lékaři, ale umožnili nám přesun raněných a náš odchod přes jejich postavení, kde se nás ujali vojáci strany A a zabezpečili pomoc a ošetření našim zraněným vojákům. Při odchodu ze stanoviště se des. Mučkovi podařilo odjet s našim OT-64 na stranu A. To je vše, co mohu k uvedené věci dodat.

Po přečtení nežádám změn ani doplnění a zápis jako správný podepisuji. Zápis ukončen dne 10. 8. 1995 v 13.35 hod.

Pramen:

VÚA – SA MO, f. SZV Gšt, AF DSC01785–01791.

Příloha č. 2

Vyznamenání českých vojáků za účast v misi UNCRO v době chorvatské operace OLUJA:

V den státního svátku 28. října 1995 vyznamenal prezident České republiky Václav Havel Medailí Za hrdinství in memoriam podporučíky i. m. Petra Valeše a Ludka Zemana.

Na základě návrhu vlády České republiky pod vedením Václava Klause, obsaženém ve vládním usnesení č. 619

z 1. listopadu 1995, vyznamenal také prezident České republiky Václav Havel 1. ledna 1996 následující účastníky mise UNCRO z řad příslušníků Armády ČR:

Medaile Za hrdinství

Nadporučík Ing. Oldřich Židlík

V srpnu 1995 se zasadil při jednáních s chorvatskou stranou o evakuaci raněných do nemocnice v Gospići. Projevil

69 I zde je z etických důvodů vypuštěna věta s podrobným popisem rozsahu těžkého zranění Petra Valeše stejně jako v případě následujícího popisu rozsahu zranění Ludka Zemana.

70 Oldřich Židlík byl v květnu 1995 u Sarajeva jako neozbrojený vojenský pozorovatel OSN (UNMO) zajat bosenskými Srby s řadou dalších příslušníků OSN a držen téměř tři týdny jako „živý štít“ proti leteckým úderům NATO. Spolu s ním se do této nezáviděníhodné situace dostali i pplk. Karel Krátký a mjr. Zlatko Kožušník; viz: J. MAREK, *Krvavé mise OSN (Modré barety v pasti mezinárodní politiky)*, s. 108–112.

hrdinství v průběhu zadržování jako „živý štít“ proti náletům v prostoru města Pale.⁷⁰

Rotmistr v další službě Roman Čelanský

Četař v další službě René Hubáček

Četař v další službě Jiří Suda

Prokázali hrdinství při plnění bojových úkolů na pozorovacím stanovišti TANGO 23 v době bojových akcí válčících stran v srpnu 1995. Utrpěli zranění při akci k záchraně smrtelně zraněných příslušníků pozorovacího stanoviště.

Četař v další službě Josef Chudoba

V průběhu srpna 1995 projevil hrdinství při akci k záchraně smrtelně zraněných příslušníků pozorovacího stanoviště TANGO 23. Jako řidič zdravotnického vozidla byl zajat a unesen. Propuštěn byl až po několika dnech ve východní Slavonii.

Medaile Za zásluhy III. stupně

Podplukovník Ing. Josef Sedlák

Jako zastupující velitel svým rozhodným jednáním, motivační a podporou podřízených výrazně ovlivnil zabezpečení ochrany životů vojáků a morální stav celého praporu v době bojových akcí válčících stran v srpnu 1995.

Poručík Milan Nechvátal

V průběhu bojových akcí válčících stran v srpnu 1995 se jako velitel pozorovacího stanoviště TANGO 22 významně podílel na odsunu zraněných ze sousedního pozorovacího stanoviště TANGO 23.

Desátník v další službě Milan Mučka

V průběhu bojových akcí válčících stran v srpnu 1995, za minometné palby a palby z ručních zbraní, spojil transportér a zabezpečil odvoz raněných vojáků z pozorovacího stanoviště TANGO 23.

Pramen: Archiv ČTK, zpráva z 1. 1. 1996 poskytnutá agentuře Kanceláři prezidenta České republiky.

Poznámka: Ke stejnému dni předal na Hradě prezident republiky Medaili Za hrdinství i patnácti legionářům, kteří bojovali v 1. světové válce! Touto kombinací došlo de facto k mimořádnému uznání účasti všech českých vojáků v mírových misích OSN. Zároveň zde při dekoraci našich vojáků došlo k u nás historicky největšímu věkovému rozpětí mezi vyznamenanými. Šlo o rozdíl téměř 78 let (!), protože legionář 5. střeleckého pluku čs. legií v Rusku Václav Kratochvíl se narodil 12. 10. 1895 a nejmladší vyznamenaný Roman Čelanský 15. 1. 1972.

Czech UNCRO Battalion and the Croatian Operation OLUJA

Jindřich Marek

Czech soldiers were deployed on the territory of former Yugoslavia as a part of UNPROFOR peace-keeping mission from March 1992. They operated primarily in Croatia and on the territory of so called Srpska Krajina. In March 1995 the status of their 984 men strong battalion changed, when a new mission for Croatia was established – UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation). Nonetheless, its task remained the same – to separate the Serbs and the Croats.

Nonetheless, in August 1995 the Croatian side interrupted the peace talks, deciding to solve the issue by force. Between August 4th and 7th, the Croats conducted a meticulously planned assault operation OLUJA (Storm). More than 150 000 well armed and trained Croatian soldiers faced resistance from only about 30 000 members of the Krajina Serb units. The outcome was an exodus of over 200 000 Serbs and

murder of hundreds of Serbian civilians. Under existing conditions, the “blue buffer” consisting of merely 16 000 UN peacekeeping troops, equipped only with light arms and constrained by their UN mandate had no chance of preventing such outcome. The Czech battalion that served in sector South together with battalions from Canada, Kenya and Jordan lost two men at T-23 Repetitor outpost with three other men suffering injuries.

On January 1, 1996, on the occasion of national holiday, Czech President Václav Havel awarded the Medal of Valour to fifteen living Czechoslovak Legion members who fought in the First World War and at the same time decorated also eight members of the UNCRO peacekeeping battalion. This combination not only symbolized a special recognition of all Czech soldiers who had participated in the UN peacekeeping missions but also happened to be a ceremony with the greatest age difference among the decorated soldiers. The difference was almost 78 years (!) since Václav Kratochvíl from the 5th Rifles Battalion of the Czechoslovak Legion in Russia was born on October 12, 1895, whereas the youngest decorated soldier, Roman Čelanský, was born on January 15, 1972.

PaedDr. Jindřich Marek (1952)

vystudoval Pedagogickou fakultu v Ústí nad Labem (1975). V letech 1980–1991 pracoval jako historik v Okresním muzeu v Chomutově. V dalším období se jako novinář a spisovatel věnoval popularizaci českých moderních dějin formou historické reportáže. V letech 1998–2005 působil v čele tiskového odboru Úřadu

vlády ČR a poté pracoval jako poradce předsedy Senátu Parlamentu ČR. Od prosince 2010 je odborným pracovníkem Vojenského historického ústavu v Praze. Zabývá se především českou vojenskou historií 20. století. Publikoval přes čtyři stovky historických reportáží, řadu odborných studií a napsal 21 knih literatury faktu.

Jindřich Marek (born 1952)

is a graduate of the Faculty of Education in Ústí nad Labem (1975). In the years 1980–1991 he worked as a historian in the District Museum in Chomutov. In the subsequent years he worked as a journalist and a writer, popularizing modern Czech history through historical reports. In the years 1998–2005, he was the head of the Press Department of the Office of the Government of the Czech Republic and an advisor to the Chairman of the Senate of the Czech Republic. Since December 2010, he has been employed as a researcher at the Military History Institute in Prague. He specializes primarily in the Czech Military History in 20th century. He has published over four hundred historical reports, authored a number of historical studies, as well as 21 non-fiction books.